

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálneho východu

Bakalárska práca

Petra Kováčsová

**Kolektívna pamäť a vyrovnávanie sa
s národnou minulosťou v súčasnom Japonsku**

**Collective memory and Historical
Responsibility in Contemporary Japan**

2013

vedúci práce: doc. Ing. Ján Sýkora, M.A., Ph.D.

PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe dňa .....

podpis

OBSAH

ABSTRAKT	4
ÚVOD	6
1. KAPITOLA:	9
Kolektívna pamäť	9
Kolektívna pamäť národa	14
2. KAPITOLA:	17
Kolektívna pamäť Japonska	17
Komemorácia vojny v Japonsku	20
3. KAPITOLA:	31
Systém útechy	31
Povojnová situácia	32
Ospravedlnenie a kompenzácia	34
ZÁVER	44
BIBLIOGRAFIA	46
PRÍLOHY	51

ABSTRACT

Collective memory is a term that describes a series of memories of individuals that are shared by the collective and treated as official and socially acceptable for the group, may that be a small community or the whole nation. Memory is always selective and subjective so it cannot be taken as an equal to history. However, its value as a historical source should not be underestimated.

A significant part of the collective memory in contemporary Japan is the Second World War. Even though it has been almost two generations since its end, the memories and the legacy are still vivid. The reason why is the great impact the war had on the Japanese. The country changed immensely and the society also underwent major modifications. One of them was the fact that once a proud nation deriving its origin from gods had to take responsibility for the war atrocities and accept their defeat.

As my work will demonstrate, the question of historical responsibility has not been fully answered yet. There are still people who believe that Japan has not done enough to apologise and atone for its crimes and they demand action. I am using the example of the former comfort women, whose case is still open, to illustrate that there are still war-connected problems in Japan that are being overlooked or not dealt with properly.

Keywords: collective memory, war responsibility, Pacific War, comfort women, apology, compensation, Japan, South Korea

ABSTRAKT

Kolektívna pamäť je pojem, ktorý opisuje zoskupenie spomienok jednotlivcov, ktoré sú zdieľané kolektívom a ktoré sa považujú za oficiálne a spoločensky prijateľné pre skupinu, či už je to malá komunita alebo celý národ. Pamäť je vždy selektívna a subjektívna, takže ju nemožno pripodobniť histórii. Napriek tomu by sa nemala podceňovať hodnota pamäte ako historického zdroja.

Značnú časť kolektívnej pamäte súčasného Japonska tvorí Druhá svetová vojna. Aj keď od jej konca ubehlo už takmer sedemdesiat rokov, spomienky na ňu a jej posolstvo sú stále živé. Dôvodom toho je obrovský dopad, ktorý vojna mala na Japoncov. Krajina sa od základov zmenila a rovnako i spoločnosť prešla veľkými premenami. Jednou z nich bol fakt, že raz hrdý národ, ktorý odvádzal svoj pôvod od bohov, musel prevziať zodpovednosť za vojnové násilnosti a prijať porážku.

Ako moja práca preukáže, otázka historickej zodpovednosti sa ešte úplne nevyriešila. Stále existujú ľudia, ktorí veria, že sa Japonsko dostatočne neospravedlnilo a neodčinilo svoje zločiny, a vyžadujú, aby sa určité kroky podnikli. Využitím príkladu bývalých žien útechy, ktorých prípad je stále otvorený, budem ilustrovať fakt, že v Japonsku stále sú problémy spojené s vojnou, ktoré sa prehliadajú alebo sa dostatočne neriešia.

Kľúčové slová: kolektívna pamäť, vojnová zodpovednosť, Vojna v Pacifiku, ženy útechy, ospravedlnenie, kompenzácia, Japonsko, Južná Kórea

ÚVOD

Prvá polovica dvadsiateho storočia vrhá veľký tieň na vývoj japonskej spoločnosti. Vyrovnať sa s minulosťou agresora a vojnového zločinca je zložité. Je jednoduché odvrátiť sa od nej a predstierať, že sa nič nestalo, alebo že hriechy spáchané pred toľkými desaťročiami sa súčasníkov netýkajú. Je tiež jednoduché upriamiť sa na vlastné utrpenie a napokon zaujať úlohu obeť, ktorá trpí mentálnou dysfunkciou. Takéto tvrdenia tvoria základ prevládajúcej interpretácie vzťahu Japoncov k svojej minulosti z pohľadu mimojaponských vedeckých kruhov. Má však viaceré nedostatky. Japonská realita nie je jednoliata. Je skôr ako mozaika rôznych názorov a presvedčení.

Cieľom mojej práce je objasniť, ako je história národa naozaj reflektovaná v súčasnom Japonsku a najmä do akej miery je schopné prevziať patričnú zodpovednosť za ňu a ako sa s danou situáciou vyrovnáva. Na konkrétnom nedoriešenom prípade bývalých žien útechy sa budem snažiť poukázať na to, že k úplnému vyrovnaniu sa s minulosťou nedošlo ani na japonskej ani na juhokórejskej strane, a preto sa žiaľ ešte stále nedá povedať, že druhá svetová vojna je uzavretou kapitolou dejín.

Nedoriešené minulé spory môžu mať ďalekosiahle následky a môžu spôsobiť značné ochladnutie medzinárodných sporov. V dnešnej dobe globalizácie sú dobré susedské vzťahy hodné zlata. Preto je nanajvýš dôležité, aby sa všetky resty vyriešili, aby sa minulosť mohla konečne prenechať čisto učebniciam dejín a múzeám, a aby sa štáty mohli naplno venovať budúcemu progresu a kooperácii. Japonsko môže svojim ázijským susedom ponúknuť podporu a partnerstvo, ale len v tom prípade, že budú všetky zúčastnené strany na jednej lodi. Dôvera je totižto základ akéhokoľvek vzťahu a je úplne jedno či ide o ľudí, firmy alebo politické subjekty.

V prvej kapitole svojej práce sa budem venovať pamäti a kolektívnej pamäti národa ako všeobecným konceptom, ktoré sa odrážajú v obraze ktorejkoľvek krajiny a ktoré tiež vplývajú na identitu jednotlivca i národa ako celku.

V druhej kapitole sa upriamim na kolektívnu pamäť Japoncov a obrazy druhej svetovej vojny v nej. Opíšem rozdiel medzi národnou a regionálnou komemoráciou, dotknem sa viacerých inštitúcií zastrešujúcich obraz kolektívnej pamäte národa a tiež spomienkových udalostí. Pozornosť budem venovať spôsobom vyrovnávania sa s minulosťou a preberania zodpovednosti za ňu.

Tretia kapitola je venovaná konkrétnemu prípadu nedoriešeného japonského vojnového zločinu, a to otázke žien útechy. V krátkosti predstavím fakty ohľadom vojnového systému útechy, ako a prečo vznikol, ako fungoval a ako napokon zanikol. Potom sa budem zaoberať povojnovým obdobím, v ktorom sa veľmi dlho nedeбатovalo o danej téme, pričom vykreslím základné dôvody, prečo sa skoro nik nezaoberal touto otázkou. V neposlednom rade sa zmienim o ospravedlneniach, ktoré boli poskytnuté poškodenej strane od deväťdesiatych rokov po súčasnosť a o ich prijatí. Práve v tom čase sa totižto osudy mnohých bývalých žien útechy dostali do povedomia širokej verejnosti. Budem sa venovať najmä japonskej a juhokórejskej situácii, keďže práve z Južnej Kórei prichádza najväčšia iniciatíva prípad riešiť.

V závere zhodnotím, nakoľko je možné skonštatovať, že sa Japonsko patrične vyrovnalo so svojou minulosťou agresora, alebo či ho stále zväzujú staré hriechy spáchané počas Vojny v Pacifiku.

Politické a kultúrne implikácie spomienok na Vojnu v Pacifiku sa stali terčom záujmu mnohých akademikov. Kým cisár Šówa žil, japonskí vzdelanci sa len opatrne dotýkali kontroverzných tém, akými sú napríklad cisárova zodpovednosť za vojnové dianie alebo Nankingský masaker. No po jeho úmrtí došlo k akémusi uvoľneniu a prác o Druhej svetovej vojne pribudlo aj vďaka odtajneniu historických dokumentov. Zo zahraničných akademikov sa tejto oblasti venujú najmä Američania, no zďaleka nie sú jediní. Za zmienku stoja diela ako napríklad *Hirohito and the Making of Modern Japan* od Herberta Bixa¹, *War without Mercy: Race and Power in the Pacific War*² a *Embracing*

---

¹ Bix, Herbert (2000) *Hirohito and the Making of Modern Japan*. New York, Harper Collins

² Dower, John (1986) *War without Mercy: Race and Power in the Pacific War*. New York, Pantheon

*Defeat: Japan in the Wake of World War II*³ od Johna Dowera, *In the Service of the Emperor: Essays on the Imperial Japanese Army*⁴ od Edwarda Dreu, *Nanjing Massacre in History and Historiography*⁵ Joshuu Fogla, *Nankingský prípad a Japonci*⁶ Kasaharu Tokušiho alebo *Perilous Memories: the Asia-Pacific War(s)*⁷ od editorov Fudžitaniho, Whitea a Jonejamovej.

Keďže čoraz viac sa rozširuje používanie elektronických a digitálnych médií na vonkajšie uchovávanie dát, čoraz menej je človek nútený si pamätať určité veci. Jan Assmann dokonca tvrdí, že ide o kultúrnu revolúciu, akú navodilo v minulosti zostrojenie knihtlačiarne a ešte predtým rozšírenie písma⁸. Tento fakt je jednou z príčin, prečo sa v poslednej dobe stala téma pamäte a spomínania populárnou v akademických kruhoch. Okrem už spomínaného Assmanna som sa v teoretickej rovine pri zostavovaní svojej práce opierala o práce Vašíčka a Mayerovej⁹, Petra Burkea¹⁰ a o špecifikách japonského prostredia som sa oboznámila medzi inými prostredníctvom Philipa Seatona¹¹. Politické a kultúrne dôsledky spomínania na vojnu a vyrovnávania sa japonského národa so svojou minulosťou ilustrujú napríklad diela Johna Breena¹² a Roya Brooksa¹³.

Pri japonských osobných menách dodržujem japonské poradie, tj. najprv priezvisko a potom krstné meno, a používam slovenské skloňovanie.

---

³ Dower, John (1999) *Embracing Defeat: Japan in the Wake of the World War II*. New York, Norton

⁴ Drea, Edward (1998) *In the Service of the Emperor: Essays on the Imperial Japanese Army*. Lincoln, University of Nebraska Press

⁵ Fogel, Joshua (2000) *Nanjing Massacre in History and Historiography*. Berkeley, University of California Press

⁶ 笠原, 十九司 (2002) 南京事件と日本人 - 戦争の記憶をめぐるナショナリズムとグローバリズム
Kasahara, Tokuši (2002) Nankin džiken to Nihondžin – sensó no kioku wo meguru
našonarizumu to guróbarizumu. Tokio, Kašiwášobó

⁷ Fujitani, Takashi, White, George & Yoneyama, Lisa (eds.) (2001) *Perilous Memories: The Asia-Pacific War(s)*. Durham, NC: Duke University Press

⁸ Assman, Jan (2001). *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínky a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*, str. 15

⁹ Vašíček, Zdeněk & Mayer, Françoise (2008) *Minulost a současnost, paměť a dějiny*

¹⁰ Burke, Peter (2006) *Variety kulturních dějin*

¹¹ Seaton, Philip A. (2007) *Japan's Contested War Memories: The 'memory rifts' in historical consciousness of World War II*

¹² Breen, John (ed.) (2007) *Yasukuni, the War Dead and the Struggle for Japan's Past*

¹³ Brooks, Roy L. (ed.) (1999) *When Sorry Isn't Enough: The Controversy over Apologies and Reparations for Human Injustice*

1. KAPITOLA

KOLEKTÍVNA PAMÄŤ

Tradične sa za funkciu historikov považuje „opatrovníctvo spomienok na verejné udalosti, ktoré sú zapísané v spisoch pre slávu ich účastníkov a prospech nasledujúcich generácií, ktoré sa majú poučiť z ich príkladu.“¹⁴ Umožňujú a uľahčujú teda spomínanie na veľké činy a veľké udalosti. Zároveň je však ich povinnosťou aj pripomínať to, čo by ľudia možno radšej zabudli. Sú to sudcovia dejín¹⁵ a často plnia i spoločenskú rolu svedníkov¹⁶. Svojou interpretáciou minulosti rozhodnú o jednotlivých prípadoch a ľuďom dajú rozhrešenie, čím sa udalosti uzavru. Vašíček a Mayerová tento aspekt úlohy historikov nazývajú sakrálным¹⁷.

Aj keď historici opatrujú a zachovávajú spomienky, nie je úplne správne tvrdenie, že história odráža pamäť a naopak pamäť odráža históriu. Za históriu považujeme písomné svedectvo o minulosti, ale ani to nie je vždy úplné a stopercentne objektívne. Samozrejme i v spisoch je badateľné subjektívne skreslenie, selekcia a interpretácia, rovnako ako ľudská pamäť podlieha týmto procesom. Navyše pamäť jednotlivca ovplyvňuje i jeho fyziologicko-psychologická schopnosť spomenúť si presne na minulé udalosti a prefiltrovať fakty od subjektívnych dojmov a pocitov, ktoré by mohli konečný obraz skresliť.

Minulosť existuje v prítomnosti vo forme individuálnej a kolektívnej pamäte. Ľudia si pamätajú to, čo má pre nich momentálne význam, a teda „história sa viaže k tomu, čo je v minulosti podstatné pre našu prítomnosť“, ako to tvrdí Jacob Burckhardt¹⁸. Nejde však o aktívny element súčasnosti. Bez vonkajšieho podnetu si ľudia väčšinou nespomenú na nejakú udalosť, najmä ak ide o spomienku z druhej ruky a nie o vlastnú skúsenosť. Vždy keď si však spomenieme na nejakú minulú udalosť, prežívame a vnímame ju trochu inak. Do zážitku vkladáme svoju súčasnosť, a tak sa na minulé rozhodnutia pozeráme

---

¹⁴Burke, Peter (2006), str. 50

¹⁵Vašíček, Zdeněk & Mayer, Françoise (2008), str. 152

¹⁶ibid., str. 148

¹⁷ibid., str. 148

¹⁸ibid., str. 153

inými očami. Vyvodíme si iné závery, vynárajú sa nové otázky, alebo niektoré detaily potlačíme. A to je ďalší príklad tvárnosti a nestálosti pamäte.

A navyše, ako poukazujú Durkheim, Halbwachs a Burke¹⁹, pamäť i história podliehajú ešte vplyvu sociálnych skupín. V nich môžu existovať viaceré názory na to, čo je dôležité a pamätihodné, a taktiež na to, čo by sa malo zamlčať, či potlačiť. Kolektívna pamäť je teda skupinovou rekonštrukciou minulosti, takže celkový obraz je zložený z mozaiky individuálnych pamätí. Kolektívne vedomie teda nereflektuje presne pamäť jednotlivca, ten môže len zdieľať časť tohto vedomia.

Individuálna pamäť je personalizovaná, emocionálna a tvárna. Aj kolektívna pamäť je nekonzistentná a premenlivá, čo platí najmä o ústne sprostredkovanvej pamäti, a závisí od stáleho predávania. Médiami prenosu pamäte sú jednotliví členovia kolektívu a bez nich pamäť zaniká. Jednotlivci môžu zdieľať rôzne informácie, ale do kolektívnej pamäte prenikne len to, čo je konsenzuálne, tj. to, čo si všetci členovia pamätajú rovnako. Je prirodzené, že ľudia zabúdajú. V prípade kolektívnej pamäte nie je zabúdanie podmienené biológiou človeka. To, čo nebolo kolektívom akceptované, a teda sa ani nepredávalo ďalej, jednoducho prestalo existovať v pamäti. Kolektív si pamätá spoločné obrazy, symboly a príbehy, ktoré vyhovujú jeho sociálnemu a kultúrnemu prostrediu a podľa týchto schém si potom dokáže kategorizovať nové podnety a začleňovať ich do kolektívnej pamäte, alebo ich z nej vyčleniť. Takže selektívnosť kolektívnej pamäte závisí od toho, nakoľko sa udalosti dajú vyjadriť prostredníctvom už existujúcich ustálených formúl a pojmov. Uprednostní sa tak príbeh pred opisom, kvalitatívne informácie pred kvantitatívnymi a typické pred jedinečným²⁰.

Súčasťou pamäte nie sú len individuálne skúsenosti, ale i informácie a fakty pochádzajúce zvonka získané napríklad dosluchom či čítaním a samozrejme tie, ktoré sú prezentované a predávané školou, výchovou a médiami. Informačne najobsažnejším a najvplyvnejším médiom je dnes

---

¹⁹ Burke (2006), str. 51

²⁰ Vašíček & Mayer (2008), str. 158

internet. Na jednej strane sprístupňuje obrovské množstvo dát, ale na druhej strane sa prílišným spoliehaním naň znižuje prirodzená ľudská schopnosť uchovať a vyvolať v pamäti potrebné informácie. Ochromeniu prirodzenej pamäťovej schopnosti sa venoval už i Platón, ktorý si uvedomil, že vďaka písmu bolo možné znova uchopiť uložené záznamy bez väčšej námahy a následne ľudská myseľ spohodlnela²¹. Ako tvrdia Vašíček a Mayerová, početné médiá a nástroje nenapomáhajú rozšíreniu pamäte, ale naopak vedú k nástupu primitívnych schém²². Pamäť sa externalizuje. Týmto problémom sa doteraz zaoberajú mnohí psychológovia.

Pri interpretácii minulosti vychádzajúcej z pamäte sa spoliehame na prvú generáciu, teda tých, ktorí majú osobnú skúsenosť. Podľa Vašíčka a Mayerovej sa táto pamäť označuje ako sociálna pamäť alebo prítomná minulosť²³, pretože vďaka priamym účastníkom udalostí a ich svedectvám je minulosť ešte súčasťou prítomnosti. Jan Assman označuje túto súčasnú pamäť za komunikatívnu²⁴. Príbehy sa však začnú meniť a tiež množiť, keď k interpretácii pristúpi druhá, tretia a ďalšie generácie bez osobných skúseností s minulými udalosťami. Objaví sa popieranie, zahmlievanie, odôvodňovanie, legitimizácia, ospravedlňovanie či vysvetľovanie činov, aby si takýmito spôsobmi vysporiadali účty s prvou generáciou a vyrovnali sa s minulosťou. Táto minulosť, teda pamäť predchádzajúca sociálnu alebo komunikatívnu pamäť, sa označuje za kultúrnu pamäť a zostáva v obehú len vďaka spomienkovým formám vlastným tej ktorej kultúre, tj. mýtom, piesňam, prísloviám, tancom, obradom, svätým textom, obrazom, ornamentom, pamätníkom a iným.

Mýty sú neoddeliteľnou súčasťou pamäte a v rámci nich si ľudia pretvárajú minulosť podľa potrieb a preferencie svojej sociálnej skupiny. Rebel sa pre odbojárov môže stať hrdinom, zatiaľčo pre vládnucu triedu ide o nepriateľa štátu číslo jeden. Obe strany vyselektujú len určité jeho rysy alebo činy a ostatné sa opomína. Postupne sa informácie premieňajú a prispôbujú, až napokon človek zapadne do vhodného stereotypu svojej doby. Konečný obraz je skreslený

---

²¹Assman, Jan (2001), str.26

²²Vašíček & Mayer (2008), str. 161

²³ibid., str. 141

²⁴Assman (2001), str. 24

a postupom času si už nik nespomenie, či naozaj bol taký či onaký, alebo či naozaj spravil to, čo sa mu pripisuje. Z obyčajného človeka sa stáva mýtus. Ten je však len veľmi simplistickou verziou časti minulosti a nemožno ho brať doslova. Problémom je napríklad existencia historických dokumentov, ktoré nekorešpondujú s mýtom, a teda podrývajú jeho vierohodnosť. No pre mnohých je to lákavá ilúzia boja dobra so zlom, boja hrdinu a zloducha. Ľudia v ťažkostiach radi spomínajú na staré dobré časy a často sa svojvoľne rozhodnú niektoré detaily zabudnúť, aby neprišli o onú ilúziu. A netýka sa to len osôb. I udalosti sa môžu skresľovať. Často sa využívajú predchádzajúce podobné činy ako referenčný bod pre posudzovanie neskorších a niekedy sa menšie rozdiely medzi nimi potierajú. Príbehom sa pripisuje symbolický význam, ktorý pravdepodobne nebol ani pôvodným zámerom aktérov. Takže aj udalosti sa kategorizujú do určitých stereotypov, ktoré majú reprezentovať niečo, čo kolektív považuje za zapamätanie si hodné. Kvôli atraktívnosti a jednoduchosti sú mýty silnou zbraňou na manipuláciu spoločnosti. Pamäť i zabúdanie sa často využívajú na utváranie a modifikáciu verejnej mienky a stoja tak pri vzniku každej ideológie.

História sa nezaobíde bez prameňov, ktoré verifikujú fakty z minulosti a môžu podporiť, alebo vyvrátiť nejakú hypotézu, napríklad o vývojových trendoch či skrytých súvislostiach. Ale niekedy písomné záznamy a artefakty nepostačujú na vykreslenie udalostí. Burke uvádza príklad smrti Josipa Broza Tita, ktorý bol na papieri ešte nejaký čas nažive²⁵. Veľmi dlho sa neuznávala orálna história ako hodnoverný zdroj. Ale svedectvá účastníkov získali momentum a historici uznali ich hodnotu. Je síce pravda, že je potrebné sa sústrediť na neintencionálnu a osobne neovplyvnenú časť osobnej či kolektívnej pamäte, ale prítomnosť faktov a skutočných udalostí popri fikcii a predstavách je nepopierateľná.

Ak sa teda pamäť prijme za historický zdroj rovnako ako orálna história, je dôležité podrobiť ju kritike vierohodnosti tak, ako sa kritizujú bežné historické dokumenty. Prekážkou však je tvárnosť a premenlivosť spomienok, keďže sú

---

²⁵Vašíček & Mayer (2008), str. 168

silno prepojené s časovo-priestorovým rámcom. Kolektívna pamäť má však významný dopad na viaceré aspekty života spoločnosti a využíva sa na rôzne účely. Zaujímavosťou je i fakt, že sa využíva aj kolektívne zabúdanie.

Hovorí sa, že dejiny píšu víťazi, ale ako tvrdí Burke, oni ich aj zabúdajú²⁶, pretože si to môžu dovoliť. Každý konflikt má však najmenej dve strany, a tak budú vždy existovať minimálne dve pamäte o tej istej udalosti. Oficiálna pamäť víťazov bude vždy v kontraste s neoficiálnou pamäťou porazených. Tí len veľmi ťažko opustia myšlienky na minulosť a znovu ju v mysli prežívajú uvažujúc, čo by sa bolo bývalo stalo, keby všetko bolo bývalo dopadlo inak. A naopak víťazi dokážu jednoducho ukončiť minulú kapitolu a hľadiť do budúcnosti pomaly zabúdajúc, čo sa stalo. Neoficiálna pamäť sa pomerne málo skúma, ale má nepopierateľnú historickú hodnotu, pretože pomáha dotvárať celkový reálny obraz minulosti, a preto by sa jej mala venovať patričná pozornosť a nemalo by sa na ňu zabúdať.

K sociálnej amnézii patrí i oficiálna cenzúra a autocenzúra. Zatiaľčo prvá je nariadením zhora, aby sa filtrovali informácie, ktoré by mohli narušiť sociálnu štruktúru a súdržnosť alebo hoci i štátne zriadenie, autocenzúra sa týka jednotlivca, ktorý sa môže rozhodnúť, že určité veci radšej zabudne, alebo nespomenie. Oficiálna cenzúra je organizované kolektívne zabúdanie nevhodných informácií, ale autocenzúra môže byť i dobrovoľná. Okolnosti hrajú dôležitú rolu v oboch prípadoch. Firma sa napríklad snaží ututlať priestupok, a tak vedenie nakáže zamestnancom mlčať, ktorí s cenzúrou súhlasia, aby si udržali prácu. Príkladom autocenzúry môže byť situácia, keď jednotlivec nechce ublížiť svojmu okoliu a usúdi, že zamlčanie je tá lepšia cesta. Spoločným denominantom je zachovanie alebo nepoškvrnenie si obrazu pre verejnosť po prípade predídenie sankciám. Zároveň sociálnej amnézii tiež napomáha ničenie historických dokumentov, ktoré by neboli konzistentné s ideou, ktorú niekto chce, aby si ľudia pamätali. Ak neexistujú jednoznačné dôkazy, akékoľvek tvrdenie sa dá napadnúť a spochybniť, a potom závisí už len na charizme a presvedčivosti reprezentantov danej ideji, či dokážu uspokojiť a upokojiť davu.

---

²⁶Burke (2006), str. 61

Cenzúra však nemá len negatívne konotácie. Niekedy sa používa s dobrým úmyslom, napríklad nepripomínať bývalý nehostinný režim v názvoch ulíc a miest.

V spoločnosti sa pamäť materializuje v rôznych formách, ako sú napríklad kroniky, biografie a iné písomné záznamy, rituály a oslavy, rozprávanie, tradície a memorabiliá. Práve vďaka písomnému záznamu sa rozsah zachovaných informácií rozšíril a k slovu sa dostal už i opis, kvantitatívne hodnoty, motivácia, psychológia a jedinečnosť. V tomto bode sa však už pamäť pomaly vytráca kvôli obmedzeniu jej kapacity a nastupuje história. Nielen množstvo dát ale i vedomie času tvorí hranicu medzi pamäťou a históriou. Keď sociálne aktivity presiahnu rámec ľudského života, začnú sa začleňovať do univerzálnejších rámcov minulých udalostí. Nastupuje zjednodušovanie a schematizácia, množia sa metafory a personifikácie. Individuálne fakty začnú vystupovať ako príklady pravidelností prítomných v čase. História je tak vrcholným usporiadaním rôznych sociálnych časov²⁷ podľa fixných opakovaných vzorcov, ktoré sa dajú rozpoznať a identifikovať ako prvky zdieľanej kultúry.

KOLEKTÍVNA PAMÄŤ NÁRODA

Pre akýkoľvek štát a národ je jeho minulosť nesmierne dôležitá. A to najmä z toho dôvodu, že im poskytuje historický referenčný bod v čase, ktorý definuje a legitimizuje jeho existenciu za pomoci zakladacieho príbehu. Pre najstaršie štátne útvary ide o mýty a legendy, ale v prípade mladších krajín sú to konkrétne obrazy dejín s historickými dokumentami ako dôkazovým materiálom. Príslušníci týchto štátov zdieľajú tento príbeh a šíria ho prostredníctvom rôznych médií. Je zároveň ich súčasťou, lebo sa podľa neho vyčleňujú ako svojbytný a nezávislý národ.

Okrem príbehu, ktorý definuje pôvod štátu alebo národa, ku kolektívnej pamäti patria ďalšie príbehy, ktoré podčiarkujú hodnoty, ktoré štát vyznáva. Táto zbierka príbehov a dejinných obrazov tak vykresľuje identitu národa, ktorá má nevyčísliteľnú hodnotu. Štát preto podporuje zachovanie svojej minulosti

---

²⁷Vašíček & Mayer (2008), str. 162

a kolektívnej pamäte. Potrebuje na to archívy a knižnice ako centrá pamäte; historikov, ktorí usporadúvajú jednotlivé udalosti a dávajú ich do súvislostí; a napokon učiteľov, ktorí konečné obrazy a príbehy sprostredkujú a šíria. Tieto zložky systému sú skordinované a podliehajú hodnotám a záujmom štátu. A práve tie sú rozhodovacím meradlom udalostí. Niečo sa zvýrazní, ospravedlní, či dokonca posväti a iné sa zas potlačí, alebo vylúči, pretože by to mohlo ohroziť štát. Vznikajú tak tajomstvá a tabu. I keď sa štát snaží určité veci tajiť, aby sa chránil, no zároveň s tajomstvom privoláva neistotu, dohady, polopravdy a klamstvá.

Žiaden štát sa samozrejme nebude pýšiť svojimi chybami či prešľapmi. A už vôbec krajiny nechcú odkrývať prehmaty alebo dokonca zločiny voči iným štátom. Aby sa udržala integrita štátu, štátna bezpečnosť a sociálna súdržnosť, teda v mene štátneho záujmu sa musí zachovávať tajomstvo či dve. Najmä ak ide o spoločné zlyhanie. Kolektív vytesní túto neprijemnú skúsenosť z pamäte a nechce, aby mu ju niekto pripomínal. Vašíček a Mayerová uvádzajú príklad Davida Goldhagena, ktorý tvrdil, že za holokaust nie sú zodpovední len nacisti, ale i celá nemecká spoločnosť, a stretol sa s veľkým odporom nemeckých historikov²⁸.

V prípade štátnych tajomstiev možno len hŕstka najpovolanejších pozná pravdu a ostatní žijú v ignorancii. Ale ak ide o tabu, je to zväčša známa záležitosť, no vedome sa nespomína a nereaguje sa na ňu. Prekážkou je opäť záujem štátu a hodnoty, ktoré udržuje. Konkrétne môže ísť o národnú jednotu, sociálnu súdržnosť alebo zachovanie si priaznivého obrazu spoločnosti vo svete. Minulosťou sa tak manipuluje, prikrášľuje sa, alebo sa zahmlieva podľa potreby, cenzurujú a autocenzurujú sa určité obskurné časti. A to všetko za účelom, aby sa nekompromitoval obraz, ktorý o sebe spoločnosť má²⁹.

Štát teda rozhodne, čo sa tajomstvom stane, na čo má národ zabudnúť. Jednotlivé dejinotvorné obrazy sa vyberajú. V minulosti to bola práca kronikárov alebo ich zamestnávateľov rozhodnúť, čo je hodné zápisu. V dnešnej

---

²⁸ibid., str. 147

²⁹ibid., str. 152

dobe masmédií a rozvinutého trhu informácií sa zaznamenáva takmer všetko a okamžite. Dnes sú už výber i utajovanie oveľa zložitejšie, no na druhej strane sú ľudia tiež zaplavovaní nezmyselnými a bezpredmetnými podnetmi. Je potrebné údaje rozumne zjednodušiť a hľadať tie podstatné prostredníctvom analýzy pamäte a jej opisu. Určiť, čo je pamätihodné, zostáva neľahkou úlohou.

Niektoré národy majú silnejší vzťah k svojej minulosti ako iné. Prejaví sa to napríklad v množstve monumentov a pomníkov či ústnej tradícii, ktoré vyjadrujú a utvárajú národnú pamäť. Ďalšie zhmotnenia zahŕňujú obrazy, memoáre či rituály. Niektoré štáty rekonštruujú svoje historické centrá kvôli národnej pýche a snahe zachovať zvyky, ktoré definujú ich identitu svojbytného národa a nielen z toho dôvodu, aby pritiahli čo najviac turistov v letnom období. Súčasťou mnohých kultúr je pocit jedinečnosti a potreba odlíšiť sa od ostatných. Národy používajú kolektívnu pamäť alebo tradície na sebaurčenie, tvorbu národnej identity, na legitimizáciu alebo ospravedlnenie existencie nejakej inštitúcie či dokonca národného štátu. Pamäť je tak základným kameňom každej kultúry.

2. KAPITOLA

KOLEKTÍVNA PAMÄŤ JAPONSKA

Individualizmus nebol v Japonsku nikdy silnou ideológiou, a preto je pre Japoncov príslušnosť ku skupine riadiacim elementom v akomkoľvek aspekte života. Najprv je to príslušnosť k rodine, potom ku škole a napokon k firme. Nikdy sa nikto nevyčleňuje ako jednotlivec. Aj v spojitosti s pamäťou a vzťahom k minulosti sa uprednostňuje kolektív. Kolektívna pamäť je síce v podstate súhrn individuálnych spomienok jednotlivcov, ale pre konečný príbeh kolektívu sa vždy vyberú spoločné prevládajúce znaky a osobitosti sa odsúvajú na okraj. Každý je viac-menej spokojný, pretože aspoň s časťou príbehu sa vie stotožniť a cíti tak príslušnosť ku kolektívu.

Druhá svetová vojna je jednou z udalostí, ktoré mali celospoločenský dopad, a tak sa k nej viažu mnohé spomienky. Každý Japonec mal rôzne individuálne zážitky, no ako príslušník národa sa stal súčasťou väčšieho kolektívu, ako bola komunita rodnej obce. Národ ako celok po vojne vygeneroval oficiálnu verziu vojnovéj pamäte, ktorá syntetizovala výpovede zo všetkých kútov krajiny. Opäť sa zvýraznili najmä všade prítomné znaky a odlišnosti boli ponechané lokálnym epizódam vojnového príbehu.

Tento vojnový konflikt priniesol obrovské zmeny do japonskej spoločnosti, a tak bolo nutné nejakým spôsobom udalosti interpretovať. Povojnová konzervatívna vláda udala tón pre základné princípy, podľa ktorých sa vybudovala oficiálna verzia interpretácie vojnových skúseností. Aby bola pre masy čo najpriateľnejšia, bola postavená na odpore ľudu k utrpeniu, ktoré zažil, a jeho presvedčeniu nestať sa už nikdy obeťou vojny. Progresivisti však od samého začiatku napádali konzervatívnu stranu apelujúc, aby uznala vojnovú pozíciu Japonska ako agresora, ale postupom času sa medzi Japoncami upevnila mentalita vojnových obetí. Zážitky sa zovšeobecnil na utrpenie ľudstva bez nálepky národnosti a otázky individuálnej či kolektívnej zodpovednosti za japonské útoky sa odsunuli na bok. Japonský národ zaujal úlohu nevinných obetí, pretože žiaden iný netrpel následkami atómového útoku a už neexistujúci

militaristický systém a armáda dostali úlohu prenasledovateľa. Celá vojnová zodpovednosť sa teda preniesla na štát.

V čase predlžovania japonsko-americkej bezpečnostnej zmluvy v roku 1960 a vojny vo Vietname sa progresivisti opäť hlásili o slovo. Poukazovali na to, že sa vláda pomaly vracia k svojej militaristickej minulosti, keďže pomáha Spojeným štátom a v podstate je tiež prenasledovateľom Vietnamcov, tak ako to bolo v prípade Kóree predtým³⁰. Ľud zaujal pozíciu absolútneho pacifizmu, ale naďalej sa premietala osobná vojnová zodpovednosť na štát, čo tak paradoxne neumožnilo úplne sa od neho dištancovať. Naopak, ľud bol na ňom závislý, aby túto pozíciu zaujal³¹. V roku 1966 sa sociálny kritik a politický aktivista Oda Makoto k téme mytológie obetí vyjadril nasledovne: „Naša vlastná viktimizácia, ktorá sa dnes zručne zobrazuje kolektívne ako údel japonského ľudu, sa stala chtiac-nechtiac štátnou skúsenosťou. Štát prijal našu skúsenosť obeť za vlastnú; a dnes je považovaná len za jeden element, jeden aspekt viktimizácie samotného štátu. Počas tejto transformácie sme sa opäť stotožnili so štátom, začali sme od neho závisieť a spadli sme do jeho spárov.“³²

Aj keď je konzervatívami silno podporovaná mentalita obeť u Japoncov dodnes prevládajúcou kolektívnou spomienkou na Vojnu v Pacifiku, hlas progresivistov nikdy neutíchol. Dnes už majú čoraz viac verejného i mediálneho priestoru a do kolektívnej pamäte japonského národa sa tak dostávajú i obrazy vojnových zločinov, ktoré spáchali jednotliví japonskí vojaci a nie nejaký abstraktný systém.

Prevládajúcou interpretáciou v bývalých spojeneckých anglicky hovoriacich krajinách je tá, že sa Japonsko odvracia od svojej minulosti agresora a svoje činy popiera. Philip Seaton túto interpretáciu nazýva ortodoxnou³³. Jej zástancovia tvrdia, že je Japonsko zodpovedné za početné vojnové zločiny, že sa japonská vláda dostatočne nevenovala problematike zodpovednosti, že Japonci, rovnako ako vláda, nepriznávajú adekvátne japonskú agresiu, a teda že

³⁰Orr, James J. (2001) *The Victim as Hero: Ideologies of Peace and National Identity in Postwar Japan*, str. 4

³¹ibid., str. 4

³²ibid., str. 4

³³Seaton, Philip A. (2007), str. 2

Japonsko musí následne podniknúť viac v otázke svojej minulosti³⁴. Svoje prehlásenia opierajú o skupinu japonských nacionalistov, ktorí sa naozaj snažia odôvodniť japonské konanie počas druhej svetovej vojny a popierajú, či nadľahčujú spáchané zločiny. Opomínajú však skupinu progresivistov, ktorí naopak kritizujú nielen vojnové počínanie Japonska, ale i súčasnú oficiálnu reakciu voči požiadavkám prevziať vojnovú zodpovednosť. Ak sa aj intelektuáli zmienia o tomto menšinovom prúde, vykresľujú ho ako výnimku potvrdzujúcu pravidlo³⁵.

Iným prístupom ortodoxnej interpretácie je kultúrny determinizmus. Podľa neho sú Japonci, charakteristickí svojou prispôsobivosťou väčšine a neochotou podrývať autoritu, neschopní neprijať hoci i nevhodné vládne stanovisko a širšiu kolektívnu spomienku. Japonský národ sa tak podľa nich javí ako homogénna spoločnosť bez konfliktných myšlienok. Tento prístup je však nanajvýš simplistický. Nepočíta totiž s existujúcou rôznorodosťou názorov na vojnu a spôsobov, akými sa na ňu v Japonsku spomína. Neexistuje jedna typická japonská mienka a ani jeden typický japonský spôsob komemorácie.

V prílohe svojho diela Philip Seaton kritizuje publikácie niekoľkých predstaviteľov ortodoxného smeru. Podotýka napríklad, že dokonca i v cestovnom sprievodcovi *Japan* z radu kníh *Insight Guides*, ktorý by mal prvoplánovo vykresľovať pozitívny obraz o navštevovanej krajine, sa objavujú zavádzajúce myšlienky a ponúka archetypický pohľad na Japonsko ako na homogénny národ³⁶. Ideu kolektívnej historickej amnézie zdieľajú viacerí autori, ako sú napríklad Bruce Feiler, Erna Paris či Iris Chang. Seaton uvádza jedenásť titulov, z ktorých sa mnohé stali bestsellermi, spadajúcich do kategórie ortodoxnej interpretácie vzťahu Japoncov k ich dejinám z čias druhej svetovej vojny. Poskytuje tak možnosť zorientovať sa v dostupnej literatúre, ktorá môže čitateľov inak miasť, alebo ponúknuť len jednostranný argument. Zároveň

---

³⁴ibid, str. 2-3

³⁵ibid, str. 4

³⁶ibid, str. 211-212

povzbudzuje k aktívnej revízii anglicky písaných diel, aby dôveryhodnejšie zobrazovali japonskú realitu, ktorá je omnoho pestrejšia³⁷.

KOMEMORÁCIA VOJNY V JAPONSKU

Prvá polovica augusta sa v Japonsku nesie v duchu spomínania na vojnu, keďže sem spadajú tri významné míľniky. Ide o výročia atómových útokov na Hirošimu a Nagasaki 6. a 9. augusta a výročie konca vojny 15. augusta. Kvôli letnému obdobiu sa i v médiách objavuje menej politických a ekonomických správ, a tak sa kompenzuje publicistikou venovanou práve vojnovnej tematike. Sató Takumi označuje tento fenomén ako „augustový žurnalizmus“³⁸.

V tomto období sa v televízii, ktorá sa považuje za najvplyvnejšie a najdôveryhodnejšie médium³⁹, objavuje viac dokumentárnych filmov, vojnových filmov, diskusií a reportáží pojednávajúcich o nejakom aspekte vojny alebo jej následkov. Philip Seaton uskutočnil prieskum televíznych programov počas augustových komemorácií medzi rokmi 1991 a 2005 a zistil, že každý deň sa na obrazovkách objavili aspoň dva alebo tri s vojnou spojené programy, pričom v roku 1995, keď bolo päťdesiate výročie konca vojny, v roku 2001, keď sa riešil problém návštevy svätyne Jasukuni premiéra Koizumiho a v roku 2005, keď bolo šesťdesiate výročie, sa vysielalo v priemere šesť až sedem programov s vojnovou tematikou. V dňoch výročí útokov na Hirošimu a Nagasaki a výročia ukončenia vojny sa množstvo vysielaných programov vždy ešte zvýšilo⁴⁰. Čo sa týka formátu týchto programov, išlo o živé vysielania z výročných ceremónií, správy, reportáže, dokumentárne filmy, televízne drámy, kinofilmy, diskusie a talk show s jedným alebo viacerými hosťami, ktorí sa podelili o svoje vojnové zážitky, pričom najserióznejší profil poskytovala stanica NHK⁴¹. A navyše boli

---

³⁷ibid., str. 224

³⁸ibid., str. 107

³⁹ide najmä o NHK; dôveryhodnosť sa skúmala napríklad v roku 2002, keď 79,2% respondentov vyslovilo dôveru v NHK. Philipa Seaton uskutočnil prieskum medzi vysokoškolskými študentami pre potreby svojej publikácie a i podľa neho najviac respondentov považovalo dokumentárne filmy za najvplyvnejšie pri formovaní ich povedomia o Vojne v Pacifiku. Na popredných miestach sa umiestnili ešte televízne správy a filmy. Zaujímavosťou bolo, že učebnice a školské vzdelanie sa umiestnili až na šiestom mieste.;

ibid., str. 108-9

⁴⁰ibid., str. 111

⁴¹ibid., str. 112

tieto programy začlenené do bežného vysielania takým spôsobom, aby ich ľudia ani aktívne nemuseli hľadať a narušiť tak svoje divácke návyky. Preto sa koncentrovali na skoro ranné a večerné televízne sloty počas týždňa a víkendové vysielanie.

Najprevládajúcejšou témou, ktorou sa zaoberali tieto televízne programy, boli príbehy obetí, a to najmä atómových útokov. Podľa Seatonovho prieskumu do tejto kategórie spadalo 37,2% programov. Ďalších 12,9% umocňovalo obraz japonských obetí príbehmi z Okinawy, o leteckých útokoch, o zážitkoch detí a o sibírskych táboroch. 11,4% zobrazovalo spomienkové slávnosti a úvahy o porážke Japonska a jej dôsledkoch. Na druhej strane len 5,1% z vojnových programov sa venovalo otvorenej diskusii japonských vojnových zločinov a problému vojnovnej zodpovednosti⁴². Je jasné, že sa televízia prikláňa k oficiálnej konzervatívnej interpretácii druhej svetovej vojny a zameriava sa na vykreslenie Japoncov ako obetí najmä v čase výročí atómových útokov, ale neopomína ani druhú stranu príbehu a dáva priestor aj progresivistom, ktorí sa sústreďujú na japonskú agresiu, a to najmä okolo 15. augusta. Ideologický balans sa snaží dodržiavať najmä verejná NHK, aj keď sa jej často vyčíta príklon k progresívnemu prúdu. Komerčné televízie sa snažia vyhovieť sponzorom a zaujať čo najširšie spektrum divákov. Čisto nacionalistické programy glorifikujúce armádu sa produkujú zväčša len pre videá a DVD, keďže sa pre malé obecnstvo žiadnej televíznej stanici neoplatí ich vysielat.

Záujem publika o zmienené televízne programy v časovom horizonte augustovej komemorácie skúmala NHK pri príležitosti päťdesiateho výročia konca vojny v roku 1995 a do svojej analýzy zahrnula okrem Japonska i Nemecko, Spojené štáty, Veľkú Britániu a Juhokórejskú republiku. Zaujímavým zistením bolo porovnanie odpovedí respondentov Japonska, Nemecka a USA na otázku: „Koľko programov o vojne ste si pozreli?“ Zatiaľčo v Nemecku a Spojených štátoch tretina respondentov nesledovala žiaden z daných programov, v Japonsku sa takmer 60% opýtaných vyjadrilo, že

---

⁴²ibid., str. 113

sledovalo veľa alebo aspoň niekoľko programov o vojne⁴³. Vplyv televízie na formovanie názorov a kolektívnej pamäte na vojnu je v Japonsku nepopierateľne silný. Respondenti tiež opísali svoje dojmy z programov a podľa prieskumu získali viac poznatkov o utrpení ľudí (71%), o strašnej povahe vojny (69,4%) a o neľudských činoch armády (46%)⁴⁴. Práve tento tretí najpočetnejší dojem medzi zúčastnenými Japoncami dokazuje prítomnosť progresivistických programov o agresii Japonska v televíznom vysielaní. Naopak nacionalisticky ladených programov je vysielaných málo. Podľa prieskumu NHK len 6,6% japonských respondentov ocenilo heroické reprezentácie armády, pokým v Spojených štátoch odvahu vojakov vysoko hodnotilo 36% divákov zapojených do prieskumu⁴⁵.

Pravidelne každý rok 6. augusta sa koná výročná spomienková slávnosť v Parku mieru v Hirošime, ktorá sa vysiela aj naživo v televízii a vždy sa umiestni vysoko v rebríčku sledovanosti programov. Pri príležitosti šesťdesiateho výročia v roku 2005 dosiahla sledovanosť tohto vysielania hodnotu 14,2%⁴⁶. Súčasťou obradu je minúta ticha pre obeť útoku, zvonenie Zvonu mieru a príhovor starostu mesta Hirošima. Hlavnou myšlienkou slávnosti je mier a ostrá kritika existencie nukleárnych zbraní.

V spojitosti s komemoráciou udalostí v Hirošime a Nagasaki sa neraz vynára diskusia medzi Japoncami a Spojenými štátmi o význame použitia nukleárnych zbraní na ukončenie Vojny v Pacifiku. V roku 2005 sa na stanici TBS odvysielal rozhovor medzi americkým vedcom Manhattanského projektu⁴⁷ Haroldom Agnewom a dvomi obeťami atómových útokov z Hirošimy. Konfrontácia podčiarkla jeden zásadný problém, a to fakt, že agresor sa nedokáže vžiť do situácie obeť, a preto si odôvodňuje svoje konanie, aby si uľavil svedomiu a vymanil sa spod zodpovednosti. Počas rozhovoru sa obeť opýtali Agnewa, či cíti ľútosť. On sa však neospravedlnil, pretože v USA si zas pripomínajú útok na Pearl Harbor. A ešte dodal: „Ak chcete niekoho obviňiť,

---

⁴³ibid., str. 115

⁴⁴ibid., str. 116

⁴⁵ibid., str. 116

⁴⁶ibid., str. 127

⁴⁷projekt na vývoj prvých atómových bômb počas druhej svetovej vojny

obviňte svoju armádu.“⁴⁸ Jedna z obetí s plačom odpovedala: „Vy tomu nerozumiete.“⁴⁹ Ako poznamenal progresivistický komentátor stanice TBS, Čikuši Tecuja, Japonsko je v rovnakej situácii v spojitosti so svojou vojnovou zodpovednosťou, keď nechápe pocity svojich ázijských susedov⁵⁰. A o atómových útokoch sa Čikuši vyjadril, že zatiaľčo útok na Hirošimu sa ešte dá pochopiť ako snahu Američanov vyhrať vojnu, ale nevyhnutnosť druhého útoku na Nagasaki je už diskutabilný, ba dokonca sa môže považovať za vážny vojnový zločin⁵¹.

Po obradoch v Hirošime a Nagasaki sa každý rok koná v hale Budókan celonárodná oficiálna spomienková ceremónia pre všetkých padlých Japoncov v druhej svetovej vojne. Obrad sa organizuje vždy 15. augusta, v deň porážky Japonska. Táto udalosť sa koná už od roku 1963, no na základe vládneho rozhodnutia z roku 1982 sa presunula práve na deň konca Vojny v Pacifiku, a tak sa komemorácia padlých spojila i s modlitbou za mier. Obradu sa zúčastňuje každý rok približne 6000 ľudí⁵², pričom poctu padlým skladajú i cisár s manželkou a premiér. Medzi účastníkmi nechýbajú aj ďalší vládni predstavitelia, významné osobnosti z rôznych kruhov a samozrejme zástupcovia trúchliacich rodín.

Okrem slávností kolektívnu pamäť o vojne umocňujú viaceré inštitúcie, ktoré sú sprístupnené celý rok. Patria sem početné väčšie i menšie vojnové múzeá. Keďže múzeá nie sú z ekonomického hľadiska profitujúce a zároveň potrebujú pre chod značné množstvo financií, sponzorstvo je nevyhnutnosťou. To často poskytuje miestne zastupiteľstvo alebo vláda, a tak je jasné, že podporované inštitúcie budú reprezentovať záujmy a ideologické presvedčenia svojich mecenášov. Zaujímavosťou je tiež fakt, že v názvoch týchto inštitúcií je slovo mier⁵³ oveľa frekventovanejšie ako slovo vojna⁵⁴. Už i z tohto detailu sa

⁴⁸ibid., str. 126

⁴⁹pretože s následkami rádioaktívneho ožiarenia museli obeť žiť i po vojne;

ibid., str. 126

⁵⁰ibid., str. 126

⁵¹ibid., str. 127

⁵²厚生労働省：戦没者慰霊事業の実施 [online]; Kóseiródóšó : Senbocuša irei džigjó no džišši

⁵³平和, heiwa

⁵⁴戦争, sensó; podľa *Sprievodcu mierovými a vojnovými múzeami* má zo 111 recenzovaných múzeí v názve slovo mier a len jedno slovo vojna;

Seaton, str. 172

možno dovtípiť, že dôraz sa bude klásť na pacifizmus. Ďalej, aby mala inštitúcia status múzea⁵⁵, musí spĺňať určité vládou dané kritériá v spojitosti s prezerváciou artefaktov a výskumnou činnosťou. A tak sa mnohé výstavy nachádzajú v priestoroch dokumentačných centier⁵⁶ alebo pamätníkov⁵⁷.

Výstavy s vojnovou tematikou sa nachádzajú v štyroch základných typoch múzeí. Prvým typom sú národné a prefektúrne historické múzeá, v ktorých vojnové roky zaberajú len časť z celkového množstva exponátov. Pre široký tematický záber týchto múzeí sa tu objavuje menej detailov. Druhým typom sú obecné a mestské mierové múzeá, ktoré sa špecializujú na lokálne sociálne dejiny z vojnového obdobia. Tieto inštitúcie, často označované ako dokumentačné centrá alebo pamätníky, sú využívané aj ako výskumné centrá, špecializované knižnice, destinácie školských výletov a turistické atrakcie. Treťou kategóriou sú vojenské múzeá, ktoré sú venované komemorácii vojenských aktivít niektorej zložky armády a sústreďujú sa na vojenskú stratégiu a príbehy vojakov. Do poslednej skupiny patria múzeá, ktoré sa venujú čiastkovým vojnovým zážitkom a sú zväčša financované súkromníkmi.

Obraz, ktorý prezentujú múzeá, sa môže stať predmetom diskusií, a preto sa napríklad Národné múzeum japonskej histórie v Sakure nevenuje detailom Vojny v Pacifiku. Aby sa ubránili kritike, národné inštitúcie radšej prenechávajú úlohu zobrazenia vojny regionálnym a čiastkové epizódy zobrazujúcim múzeám.

Avšak miesta, ktoré jasne prezentujú vojnové zločiny Japonska a sú financované z verejných prostriedkov, veľmi rýchlo pritiaľnu spory. Takým miestom je napríklad Osacké medzinárodné mierové centrum⁵⁸, ktoré sa považuje za najprogresívnejšie, čo sa týka interpretácie vojny. Medzi vystavenými exponátmi sú totiž i vyobrazenia zverstiev japonskej armády, za čo bolo múzeum napadnuté nacionalistami. Ďalšími príkladmi miest, kde sa o japonskej agresii hovorí, je súkromné Spomienkové mierové múzeum Oku Masaharu v Nagasaki a taktiež súkromné Kjótske múzeum svetového mieru. Aj

⁵⁵ 博物館, hakubucukan

⁵⁶ 資料館, širjókan

⁵⁷ 記念館, kinenkan

⁵⁸ 大阪国際平和センター, ósaka kokusai heiwa sentá

Hirošimské mierové spomienkové múzeum sa o nej zmieňuje, ale tu sa kladie dôraz na obeť atómových bômb a varovanie pred nebezpečenstvom možnej nukleárnej apokalypsy. Menšie lokálne inštitúcie sa zväčša venujú regionálnym dejinám a k vojne pristupujú najmä z pozície obetí leteckých útokov. Takou je napríklad mestom dotované Historické mierové centrum v Himedži.

No predmetom protestov sú občas i konzervatívne inštitúcie, ako napríklad Šówakan⁵⁹ v Tokiu. Tu sa výstava sústreďuje na príbehy obetí na domácom fronte a o japonskej zodpovednosti sa nezmieňuje. Keďže mal byť Šówakan podľa pôvodných plánov mierovým pamätníkom pre všetky i nejaponské obeť vojny, protestujúci nesúhlasili s použitím verejných zdrojov na takýto projekt. No oficiálne stanovisko vedenia múzea je, že múzeum nemalo slúžiť ako ospravedlnenie pre ázijské národy⁶⁰.

Ku konzervatívnejším miestam patrí napríklad Mierové múzeum pilotov kamikaze v Čirane na Kjúšú. Zaoberá sa len časťou dejín druhej svetovej vojny a zobrazuje pilotov ako skutočné obeť. Opomína však strategické dôvody využitia jednotiek kamikaze vo vojne alebo americké obeť ich útokov. Mierové múzeum v Aiči sa zameriava na príbehy vojakov z danej oblasti a na utrpenie smútiacich pozostalých. Opäť sa širší kontext vojny nerozoberá.

Nech už je zameranie múzeí konzervatívne či progresívne, alebo zobrazovaná téma detailná či iba čiastková, všetky inštitúcie zdieľajú jeden cieľ. Je ním pripomínanie hrôz vojny, jej rázne odsúdenie a zdôrazňovanie mieru.

Snáď najkontroverznou inštitúciou, ktorá je venovaná komemorácii všetkých padlých Japoncov vo vojne⁶¹, je svätyňa Jasukuni v Tokiu. John Breen sa o nej vyjadril, že po rozhovoroch s mnohými veteránmi a početných návštevách svätyne pochopil, že ide o vsutku posvätné obradné miesto, ktoré má ale vážne nedostatky⁶². Taktiež povedal, že hoci je oplakávanie a uctievanie si padlých vo vojne ušľachtilým záväzkom, vo svojej súčasnej podobe hrozí

⁵⁹昭和館, Šówakan, národné múzeum v Tokiu pod správou Ministerstva zdravotníctva, práce a sociálnych vecí

⁶⁰Seaton, str. 174

⁶¹vojny v službách cisára medzi 1867 a 1951

⁶²Breen, John (ed.) (2007) *Yasukuni, the War Dead and the Struggle for Japan's Past*, str. xiii

Jasukuni, že si privlastní padlých na iné účely⁶³. John Breen mal možnosť rozprávať sa s rôznymi návštevníkmi svätyne, počnúc zarytými nacionalistami až po ateistov a práve cez komplexnosť názorov na uctievanie vo svätyni vo svojej publikácii poukazuje na zložitosť problému viažuceho sa k tomuto posvätnému miestu.

Svätyňa Jasukuni je šintoistická svätyňa založená v roku 1869 na príkaz cisára Meidžiho. Hlavnou myšlienkou pri jej zakladaní bolo uctiť si vojakov, ktorí prišli o svoje životy vo vojnách, ktoré mali za cieľ zjednotiť národ vnútorne a dosiahnuť japonské imperialistické záujmy v Ázii a Pacifiku⁶⁴. Až do roku 1945 bola národnou inštitúciou pod dohľadom Ministerstiev armády a námorníctva. Počas vojny pomáhala umocňovať militaristickú a nacionalistickú politiku štátu. Po vojne sa ústavne oddelil štát a náboženstvo a v roku 1952 sa zo svätyne stala súkromná náboženská spoločnosť.

Svätostánok je venovaný približne 2,5 milióna⁶⁵ dušiam japonských mužov, žien a detí, ktorí umreli za svoju vlasť. Medzi uctievanými *kami*⁶⁶ je i približne 28000 Taiwancov a 21000 Kórejcov⁶⁷, ktorí umreli v čase japonskej okupácie, a teda boli považovaní v tom čase za japonských občanov.

V centre kontroverznosti svätyne sú dva fakty: po prvé, oficiálne návštevy premiérov sú považované za protiústavné činy, keďže štát a náboženstvo sú oddelené; a po druhé, od roku 1978 sú vo svätyni uctievaní ako obeť vojny i štrnásť usvedčení vojnoví zločinci triedy A⁶⁸. Tieto dva body významne ovplyvnili medzinárodné vzťahy Japonska najmä s Čínou a Južnou Kóreou.

---

⁶³ibid., str. xiii

⁶⁴Okuyama (2009) *The Yasukuni Shrine Problem in the East Asian Context: Religion and Politics in Modern Japan*, str. 240

⁶⁵ibid., str. 245

⁶⁶神, duša, duch, božstvo; podľa šintoistickej viery sa duše po smrti prevetelia do božstiev, ktoré sú následne uctievané vo svätyniach pozostalými; takže sa tu nielen spomína na mŕtvych, ale sa i uctieva

⁶⁷ibid., str. 245

⁶⁸podľa deklarácie Medzinárodného vojenského tribunálu pre Ďaleký Východ sa do tejto kategórie vojnových zločinov zaraďuje plánovanie, príprava, podnecovanie alebo rozpútanie vyhlásenej či nevyhlásenej agresívnej vojny alebo vojny porušujúcej medzinárodné právo, zmluvy, dohody a záruky; alebo účasť na spoločnom pláne či sprisahaní previesť čokoľvek z vyššie uvedených;

Keenan, Joseph & MacArthur Douglas (1946) *The IMTFE Charter*. [online]

Ázijskí susedia tvrdia, že premiéri návštevou svätyne nepriamo schvaľujú činy takých vojnových kriminálnikov, akými boli generál Macui⁶⁹ alebo premiér Tódžó⁷⁰, a že ide o úražku obetí japonskej vojnovnej agresie.

Čo sa týka ústavnosti, v čase, keď bol premiérom Koizumi Džun'ičiró, ktorý každý rok navštívil svätyňu, sa prípadom zaoberali i japonské súdy. Napríklad roku 2004 Okresný súd vo Fukuoke prešetroval Koizumiho návštevu svätyne v 2001 a podľa jeho verdiktu bola porušením separácie štátu a náboženstva zakotvenej v ústave. V roku 2005 rovnako rozhodol i Najvyšší súd v Osake. Vo svojom oficiálnom prehlásení z roku 2001 sa Koizumi snažil vysvetliť občanom Japonska i ázijským susedom, že tým, že každý rok vzdáva úctu dušiam padlých vo svätyňi, si uvedomuje cenu mieru a prosperity súčasného Japonska a upevňuje si vieru v nutnosť pacifistickej budúcnosti štátu. Aj napriek protiústavnosti Koizumi neprestal chodiť do Jasukuni, pretože bol presvedčený, že takýmto spôsobom si pripomína hlboko poľutovaniahodnú minulosť svojej krajiny a obrovské utrpenie, ktoré Japonsko spôsobilo mnohým ľuďom zo susedných ázijských krajín⁷¹.

Okrem hore uvedených súdnych procesov sa so svätyňou spájajú ešte ďalšie. V roku 2001 sa začal tzv. „Prípád gungun⁷²“, v ktorom sa 252 Kórejcov, ktorí počas vojny slúžili v japonskej armáde, dožadovalo odškodnenia od Japonska. Jedným z argumentov žalobcov bola aktívna účasť japonskej vlády pri zahrnutí kórejských vojakov a pracovníkov do panteónu svätyne Jasukuni a dožadovali sa ich odstránenia⁷³. Japonská vláda odmietla zodpovednosť za odškodnenie, pretože v danom období boli Kórejci japonskými občanmi, čo teda umožnilo ich začlenenie do Jasukuni, ale nemajú nárok na kompenzáciu, pretože všetky požiadavky Kóree voči Japonsku sa už vyriešili medzivládnyimi dohodami. V roku 2006 Tokijský okresný súd žalobu zamietol, proti čomu sa

⁶⁹popravený za Nankingský masaker

⁷⁰zodpovedný za vstup Japonska do druhej svetovej vojny

⁷¹Okuyama, str. 241-2

⁷²軍軍裁判, gungun saiban; názov je odvodený od žalobcov, medzi ktorými boli bývalí kórejskí vojaci (軍人, gundžin) a civilní pracovníci armády(軍属, gunzoku)

⁷³ibid., str. 245

zúčastnení Kórejci odvolali, ale v októbri 2009 sa prípad ukončil, keď Najvyšší súd v Tokiu prípad opäť zamietol.

Ďalšie súdne procesy zahrňovali čínskych, kórejských, taiwanských i japonských žalobcov, ktorí sa dožadovali ospravedlnenia a odškodnenia. V roku 2001 sa odohral „Ázijský prípad Jasukuni“ so 639 žalobcami a v roku 2003 „Taiwanský prípad Jasukuni“ s 236 žalobcami⁷⁴. Všetky požiadavky na kompenzáciu či zrušenie zahrnutia duší cudzincov do panteónu svätyne Jasukuni však boli odmietnuté. Odvtedy boli japonská vláda a svätyňa zažalované ešte niekoľkokrát, ale zatiaľ sa japonské súdy vždy rozhodli rovnako.

Ako vyšlo najavo v roku 2007, umiestnenie vojnových zločincov do svätyne bolo dôvodom toho, že sa do nej po roku 1978 cisár Šówa už nevrátil. Keď noviny *Asahi* uverejnili fragmenty z denníka cisárovho kancelára, Urabeho Rjógóa, bolo jednoznačné, že cisár, ako dlhoročný patrón svätyne, nesúhlasil so zahrnutím zločincov k vojnovým obetiam⁷⁵. Táto udalosť poslúžila ako pádny argument na ich odstránenie zo svätyne, no každý doterajší pokus o zmenu bol zahataný nacionalistami a tiež neochotou mníchov premiestniť *kami* zo svätyne. Tí sa totiž obhajujú tým, že z teologického hľadiska raz obradne umiestnené duše nie je možné presunúť na iné miesto⁷⁶, pretože to nie sú fyzické pozostatky ľudí, ktoré by sa dali exhumovať.

Pútnici v rámci vojnovej komemorácie môžu okrem múzeí a svätostánkov navštíviť i vojnové cintoríny. Jedným z nich je národný cintorín Čidori ga fuči, ktorý bol otvorený verejnosti v roku 1959 a ktorý sa nachádza v blízkosti cisárskeho paláca a svätyne Jasukuni. Slúži ako miesto odpočinku pre neidentifikovateľné pozostatky padlých vo vojne. Momentálne tu leží približne 360 000 bezmenných vojakov⁷⁷. Každý rok koncom mája sa tu na ich počesť koná spomienkový obrad, ktorý zastrešuje Ministerstvo zdravotníctva, práce a sociálnych vecí.

---

⁷⁴ibid., str. 245

⁷⁵Breen, str. 4

⁷⁶ibid., str. 6

⁷⁷厚生労働省：戦没者慰霊事業の実施 [online]; Kóseiródóšó : Senbocuša irei džigjó no džišši

Silnejšia ako národná identita je u Japoncov často regionálna identita, teda príslušnosť a stotožňovanie sa s tradíciami a históriou menšej oblasti či rodnej obce. Keďže mala druhá svetová vojna rôzny dopad na jednotlivé regióny, pre domácich sa s vojnou spájajú jej iné aspekty, napríklad bombardovanie veľkých miest, evakuácia detí do vidieckych oblastí, vyľudňovanie niektorých regiónov kvôli chudobe a migrácii do kolónií alebo prisun pracovnej sily do oblastí s dôležitým vojnovým priemyslom. Preto má každý kraj vlastný lokálny príbeh o vojne. Niektoré príbehy presiahli hranice svojho kraja a stali sa súčasťou národných spomienok, ako sú napríklad tie o atómových bombách. V každom prípade sú pre Japoncov dôležité okrajové epizódy, čomu napomáha i fakt, že už ako školáci navštevujú krajské a prefektúrne múzeá, ktoré sú často zamerané na históriu svojho regiónu, v rámci školských výletov a učia sa miestne dejiny na vyučovacích hodinách. Je pravda, že žiaci zo štátnych škôl môžu chodiť len do múzeí schválených vládou, zatiaľčo žiaci súkromných škôl môžu navštevovať akékoľvek inštitúcie, prevládajúcim trendom je zvoliť ako destináciu výletov miestne múzeá, ktoré sa zameriavajú na príbehy obetí a zdôrazňovanie mieru. Zároveň konzervatívno-nacionalistické múzeá majú nízku návštevnosť z tejto vekovej kategórie. V deväťdesiatych rokoch bolo napríklad medzi návštevníkmi Júšúkanu⁷⁸ len 4-8% detí a v prípade Šówakanu to bolo 8%. Naopak detská návštevnosť Osackého medzinárodného mierového centra bola v rovnakom období v priemere 67,6%⁷⁹.

Lokálne dejiny tiež poskytujú Japoncom východisko z „neprijemného“ porovnania⁸⁰, ako to nazýva Seaton, poskytovaného celonárodným obrazom medzi počtom usmrtených Japoncom a tými, čo padli za vlasť. Tieto čísla sú v značnom nepomere, keďže prvých bolo 20 miliónov a na japonskej strane padlo „len“ 3,1 milióna. Na regionálnej úrovni sa zachoval počet mŕtvych japonských vojakov z tej ktorej oblasti, no nevyčísľovalo sa množstvo nimi usmrtených nepriateľov. A tak sa tu ľahšie umocní mentalita obeť a slabne obraz vojnového agresora. Tento fakt tiež napomohol vyhnútiu sa otázke vojnovnej zodpovednosti. Nie je však pravdou, že by si neboli Japonci vedomí

⁷⁸múzeum v areáli svätyne Jasukuni

⁷⁹Seaton, str. 176

⁸⁰ibid., str. 171

svojho prehrešku. Viaceré inštitúcie a médiá im ho pripomínajú. Takže je prijateľnejšie tvrdenie, že vojnová zodpovednosť pre nich nie je prioritou v súčasnom svete a nie že by popierali svoju minulosť. Toto tvrdenie podporuje napríklad i anketa NHK z roku 2005, podľa ktorej len 38% opýtaných vedelo povedať, v ktorý deň bola zhodená atómová bomba na Japonsko⁸¹. Spomienky na vojnu blednú a pozornosť sa odkláňa.

---

⁸¹ibid., str. 128

3. KAPITOLA

SYSTÉM ÚTECHY

„Ženy útechy“⁸² je eufemizmus používaný pre ženy, ktoré museli v tridsiatych a štyridsiatych rokoch dvadsiateho storočia sexuálne slúžiť japonskej armáde v okupovaných a kolonizovaných oblastiach v tzv. „staniciach útechy“⁸³. Ide o veľké množstvo⁸⁴ mladých dievčat⁸⁵ a žien zväčša kórejského a čínskeho pôvodu.

Keď v roku 1911 Japonsko anektovalo Kóreu, zaviedlo v novej kolónii asimilačnú politiku, a tak sa Kórejci začali považovať za japonských občanov, no stále boli podriadení Japoncom. Keď došlo k vojnovému konfliktu, mnohí kórejskí muži boli povolani do cisárskej armády a rovnako i ženy sa museli zúčastniť ako pracovná sila alebo ako vojenské prostitútky. V podstate Japonci preferovali kórejské ženy v systéme útechy, pretože nechceli, aby sa ich ženy a sestry zapojili. Práve preto sa stala Kórea miestom, odkiaľ sa získalo najviac žien útechy. A tak osemdesiat percent z celkového množstva žien boli práve Kórejky⁸⁶.

Ženy boli buď násilne odvedené, alebo boli podvedené a s vidinou dobrého zamestnania a možnosti finančného zabezpečenia odišli od rodín, aby slúžili vojsku. Skončili v bordeloch, často v bezútešných podmienkach a museli denne znášať fyzické i psychické zneužívanie⁸⁷. Tri štvrtiny z nich vojnu ani neprežili⁸⁸.

Keď sa blížil koniec vojny, Japonci začali systematicky ničiť všetky kompromitujúce dôkazy o ich vojnovnej činnosti, do čoho spadali samozrejme i tábory útechy. Obydli sa búrali, dokumenty sa pálili a napokon i so ženami

---

⁸²džúgun ianfu 從軍慰安婦

⁸³ianšo 慰安所

⁸⁴niektoré odhady hovoria i o státisícoch

Jošiaki (2000) *Comfort Women*, str. 91

⁸⁵niektoré dokonca dvanásťročné podľa svedectiev obetí

Brooks (1999) *When Sorry Isn't Enough: The Controversy over Apologies and Reparations for Human Injustice*, str. 87

⁸⁶Robinson (2001) *Human Slavery: Japanese Sex Slavery before, during and after World War II*, [online]

⁸⁷podľa výpovedí obetí boli niektoré ženy znásilnené pätnásť až tridsaťkrát za deň

⁸⁸Brooks (1999), str. 88

bolo potrebné niečo spraviť. Podľa výpovedí svedkov boli niektoré donútené spáchať masovú samovraždu niekedy i spolu s vojakmi, niektoré boli zabité vojakmi a iné zas boli nechané napospas osudu uprostred džungle, nepriateľského teritória či v bezprostrednej blízkosti frontu. Mnohé ženy sa dlho skrývali a ani len netušili, že sa vojna skončila. Často sa stalo, že nakoniec splynuli s domorodým obyvateľstvom a domov sa nikdy nevrátili. V podstate takto mohli žiť v anonymite a nemuseli čeliť hanbe a opovrhovaniu zo strany ich rodiny a okolia, ktorí by ich mohli ostrakizovať za ich činy počas vojny.

POVOJNOVÁ SITUÁCIA

Jošiaki Jošimi a George Hicks sú len dva príklady akademikov, ktorí sa zaslúžili o zvýšenie povedomia širokej verejnosti o danej problematike na konci minulého storočia. Obaja profesori vo svojich publikáciách prinášajú cenné informácie o vzniku a chode staníc, vychádzajúc zo svedectiev preživších obetí a vojakov i z vojenských materiálov, ktoré len vo veľmi skromnom množstve prežili ničenie dôkazov japonskou armádou na konci vojny. George Hicks dokonca cituje viaceré úryvky výpovedí žien, neraz šokujúce svojou brutalitou a neľudskosťou. A predsa sa po vojne po dlhé desaťročia málokto vážne zaoberal touto témou. Nik sa nedožadoval spravodlivosti pre tieto obeť a ani sa len neobjavili zmienky o nich (ak áno, tak len ako bezvýznamná poznámka pod čiarou) pri diskusiách o vojne v Pacifiku. Prečo tomu tak je? Pre zodpovedanie tejto otázky si treba najprv uvedomiť, že situácia žien v Ázii a politická scéna sa za posledné desaťročia zmenili.

Vo vojnovom a tesne povojnovom období bola spoločnosť mnohých ázijských krajín stále silno patriarchálna a vysoko si cenila cudnosť a počestnosť žien, ktoré v nej nemali rovnoprávne postavenie. Ich úlohou bolo ticho znášať útrapy života a nesťažovať sa. V takejto situácii by si žena, ktorá by začala hovoriť o hrôzach, čo prežila počas vojny, privodila len stigmy⁸⁹, ktoré by ju ešte viac odsunuli na okraj spoločnosti. Nechájala by sa jej skúsenosť ako

⁸⁹Vo svojej výpovedi Kim Hak-sun spomínala, že manžel jej často pripomínal minulosť vojenskej prostitútky, správal sa k nej neúctivo a nazýval ju špinavou ženou; jej výpoveď je zahrnutá v prílohách práce Hicks (1995) *The Comfort Women: Japan's Brutal Regime of Enforced Prostitution in the Second World War*, str. 190

kriminálny čin a ľudia by ju jednoducho označili za prostitútku, alebo vinnú za vlastné utrpenie. Aby ženy, bývalé obeť systému útechy, predišli takémuto osudu, alebo aby nepriniesli hanbu celej svojej rodine a aby ju tá následne neodvrhla, mnohé mlčali dlhé roky, či umreli bez toho, aby sa komukoľvek zdôverili. A pre nízke povedomie sa ani nevyvíjala iniciatíva zo strany poškodených krajín, aby sa prípad riešil.

Postupom rokov sa postavenie žien v spoločnosti zmenilo k lepšiemu a na začiatku deväťdesiatych rokov sa odvážila prvá bývalá žena útechy vystúpiť na verejnosť so svojím príbehom. Bola to Kórejka Kim Hak-sun. Následne podala žalobu na japonský súd dožadujúca sa spravodlivosti. V interview pre NHK v roku 1991 povedala, že sa rozhodla pre žalobu, aby poukázala na fakt, že japonská armáda ju zneužila a následne žila mizerným životom. Chcela, aby sa Japonsko priznalo k svojej minulosti a aby sa mládež Južnej Kóree i Japonska o nej dozvedelo⁹⁰. Podľa jej príkladu sa neskôr i ďalšie ženy odvážili vyjsť s pravdou na svetlo sveta. Vyrozpárali svoje zážitky, a tým spôsobili veľký ohlas doma i v zahraničí. Príbeh Kim Hak-sun taktiež podnietil Jošiakiho, aby sa podujal na vyhľadanie dôkazov vo vládných archívoch na podporu jej prípadu. Dovtedy totižto japonská vláda popierala akékoľvek zapojenie do systému útechy. Neexistovali písomné dôkazy o aktívnej úlohe armády v ňom. Zastávala názor, že ženy útechy mali výlučne na starosti súkromníci, ktorí ponúkali ich služby vojakom. Nájdené dokumenty však preukázali opak a vláda napokon priznala účasť.

Okrem postupného zrovnoprávnenia pohlaví došlo ešte k jednému významnému prelomu. Je fakt, že po vojne sa víťazné Spojené štáty správali zhovievavo voči porazenému Japonsku, pretože si potrebovali zaistiť spojenca na Východe v boji proti rastúcemu nebezpečenstvu zo strany Sovietskeho zväzu. No po skončení Studenej vojny sa politická situácia zmenila. Deväťdesiate roky tak boli najvhodnejším časom pre vyriešenie starých sporov, aby Japonsko mohlo ukončiť povojnovú fázu vývoja a vstúpiť do nového tisícročia

---

⁹⁰Jošiaki (2000), str. 33

z medzinárodne uznaného postu ekonomicky silného a pacifisticky založeného štátu. Preklenie do novej éry však bolo problematické.

Práve kvôli americkému vplyvu sa na začiatku povojnového obdobia prísne odsudzovalo vojnové konanie cisárskeho Japonska, no neskôr sa vďaka pravicovým revizionistom objavila tendencia zahmlievať minulosť. Fudžioka Nobukacu či Kobajaši Jošinori lobovali za revidovanie dejín druhej svetovej vojny v snahe poskytnúť mládeži možnosť vybudovať si patriotizmus a národnú pýchu namiesto hanby. Účinným prostriedkom sa stali učebnice dejepisu, ktoré prešli náležitou reformou, vyvolajúc vlnu protestov v zahraničí. Nielen vyhlásenia revizionistov a kontroverzné učebnice dejepisu, ale i vyjadrenia niektorých politikov alebo ich návštevy svätyne Jasukuni v Tokiu spôsobili opätovný antagonizmus zo strany ázijských susedov. Svätyňu totižto považujú za dôkaz japonskej ignorancie vlastnej hanebnej minulosti, lebo je venovaná všetkým padlým vo vojne vrátane štrnástich zločincov triedy A.

OSPRAVEDLNENIE A KOMPENZÁCIA

„Politika ospravedlňovania sa“ nie je nový termín. Už napríklad v roku 1077 sa cisár Svätej ríše rímskej Henrich IV. ospravedlnil pápežovi Gregorovi VII. za spory medzi štátom a cirkvou tým, že stál bosý tri dni v snehu. Alebo v roku 1697 sa massachusettskí sudcovia ospravedlnili za procesy so salemskými bosorkami z roku 1692 a v celej kolónii bol vyhlásený deň pôstu a modlitieb na odčinenie nespravodlivosti. V tejto politike ide teda o veľké zmierlivé gesto, ktorým sa nejaká inštitúcia alebo politický subjekt snaží vyjadriť ľútosť nad minulým pochybením a žiada o odpustenie poškodenú stranu. V spojitosti s Japonskom sa vojnové zločiny spáchané počas druhej svetovej vojny zaraďujú do kategórie problémov, ktoré sa musia riešiť pomocou tejto politiky, aby došlo k definitívnemu uzmierneniu medzi ním a jeho ázijskými susedmi a k uzavretiu jednej kapitoly dejín.

Podľa Christophera Goto-Jonesa sa dá na daný problém pozrieť z rôznych uhlov pohľadu. Na jednej strane sa dnešný prísny pacifizmus a odmietanie nukleárnych zbraní Japonskom môžu pomaly javiť ako „alibi, vďaka ktorým sa Japonsko pomaly premieňa na obeť svojej minulej agresie, a tak sa zmierňuje

potreba ospravedlniť sa susedom⁹¹. V popredí všeobecného povedomia totiž naďalej ostáva fakt, že Japonci boli obeťami atómového bombardovania. Zároveň však Goto-Jones poukazuje na to, že ak chce Japonsko zaujať vodcovskú pozíciu v regióne v rámci ekonomickej spolupráce, musí si spory so susedmi vyriešiť, inak ho budú naďalej podozrievať, že sa snaží znovu si vybudovať ríšu⁹².

Najčastejšie sú Japonci a Japonsko obviňovaní z toho, že popierajú svoju minulosť a doteraz sa s ňou nevyrovnali. Jedným z dôvodov bol americký patronát v čase Studenej vojny. No aj keď sa Studená vojna už dávno skončila, veľký pokrok v tomto smere nenastal. Obete minulej japonskej agresie tvrdia, že sa im Japonsko dostatočne neospravedlnilo a nepreukázalo pokánie. Avšak v deväťdesiatych rokoch niekoľko vysoko postavených politikov vyslovilo slová ľútosti, vrátane cisára Akihita na návšteve juhokórejského prezidenta Roh Tae Woo-a v roku 1990. Aj napriek slovným i písomným prehláseniam premiérov⁹³, susedné krajiny nie sú spokojné. Tieto ospravedlnenia považujú za neúprimné. V krajnom prípade sa na ne dívajú len ako na čisto politické akty, ktoré nie sú prejavmi ľútosti z morálneho hľadiska. Nie sú to prosby o odpustenie a pokora voči obetiam, ale vhodné prostriedky na napredovanie do budúcnosti⁹⁴.

Dôvod na nedôveru vysvetlil kontroverzný a vplyvný intelektuál Kató Norihiro, nadväzujúc na psychológa Kišidu Šúa, ktorý v sedemdesiatych rokoch charakterizoval povojnové Japonsko ako schizofrenické⁹⁵. Navonok demokratická krajina, ale vo vnútri si uvedomuje, že jej demokracia bola nanútená bývalým nepriateľom. Na jednej strane bezvýhradne presadzuje pacifizmus a odpor voči nukleárnym zbraňam, no na druhej strane pre zachovanie dobrých vzťahov so Spojenými štátmi dovoľí prítomnosť amerických jednotiek na svojom území. Vykresľuje teda Japonsko ako chorú rozpoltenú bytosť, pričom štát i národ perzonifikuje. A tak, keďže štát nemá ujasnenú svoju vlastnú identitu, nemôžu byť jeho prejavy akceptované ako autentické.

⁹¹Goto-Jones, Christopher (2009) *Modern Japan: A Very Short Introduction*, str.125

⁹²ibid., str. 137-138

⁹³napríklad premiéri Mijazawa, Kaifu, Murajama a Obuči

⁹⁴ibid., str. 129

⁹⁵ibid., str. 130

Aj keď je psychologický koncept atraktívnou zjednodušenou interpretáciou, jeho problémom je už spomínaná personifikácia. I Goto-Jones spochybňuje to, nakoľko sa môže politický subjekt pripodobniť človeku, ktorý môže trpieť mentálnou chorobou⁹⁶. Ďalším zásadným nedostatkom je fakt, že sa páchatel' vojnových zločinov mení na obeť a odvracia sa pozornosť od skutočných poškodených. Hlavným cieľom tak nie je dosiahnutie odpustenia a postavenie sa vlastnej tienistej minulosti, ale uzdravenie Japonska samotného.

Skôr ako by ázijskí susedia prijali neúprimné ospravedlnenie, radšej tvrdia, že sa im Japonci vôbec neospravedlnili. Problémom je, že vždy išlo o individuálny prejav politika a nie oficiálne prehlásenie parlamentu. Ako podotýka Michael Cunningham a ďalší, problematická je i formulácia poskytnutých ospravedlnení⁹⁷. Premiéri použili vo svojich prejavoch termíny *owabi*, *sumimasen* a *hansei*⁹⁸, pričom aktivisti nepovažujú ani jeden za dostačujúci. Požadujú ospravedlnenie so slovom *šazai*⁹⁹, ktoré je sinojaponskou zloženinou znakov pre ospravedlnenie a zločinu, viny či hriechu. Práve tento druhý znak predstavuje problém pre japonskú stranu, keďže spolu s ním by uznali bezpodmienečne svoj hriech vojnového zločinu. Juhokórejskí aktivisti sa nazdávajú, že vyjadrenia Japoncov napokon vyznievajú silne a len ako reakcia na vonkajší tlak, či snaha uhasiť najväčší oheň. Ale celkovo nestačia na to, aby ponúkli pokoj na duši všetkým. Taktiež sa jednotlivým premiérom vytýkalo, že ich slová dali znieť ich názoru a postojom, ale nešlo o oficiálne vyhlásenie Japonska. Je to diskutabilný argument, pretože na druhej strane, keď premiér navštívi svätyňu Jasukuni, jeho návšteva sa berie oficiálne, a teda jeho čin sa stotožňuje s celonárodnou reprezentáciou. Nie je potom jeho vyhlásenie tiež celonárodné?

Možno ide sčasti aj o nevôľu ospravedlnenie prijať a takto majú obeť účinnú zbraň proti Japonsku, ktorej sa nechcú tak ľahko vzdať. Možno ide naozaj len o výhovorky a snahu získať čo najviac peňazí, no zároveň je otázne,

---

⁹⁶ibid. str. 135

⁹⁷Cunningham (2004) *Prisoners of the Japanese and the Politics of Apology: A Battle over History and Memory*, str. 563-566

⁹⁸お詫び *owabi*, すみません *sumimasen*, 反省 *hansei*

⁹⁹謝罪

ako sa môže kompenzovať utrpenie? Aká je vhodná suma za roky pravidelného fyzického a psychického zneužívania? Majú sa vyplatiť len žijúce obeť, alebo by sa mala zaplatiť kompenzácia aj pozostalým rodinám už zosnulých obetí?

Úprimné priznanie viny a pokánie je pre obeť často dôležitejšie než samotná finančná kompenzácia. Aj Kim Hak-sun povedala, že jej o peniaze nejde. Chce len, aby Japonsko priznalo svoje zločiny a aby sa patrične ospravedlnilo. Dokonca sa vyjadrila, že uvažovala o spáchaní samovraždy v prítomnosti cisára, aby tak vyvolala dostatočný tlak a následne odhalila pravdu¹⁰⁰. Preživšie obeť systému útechy, dnes už len zopár dám v pokročilom veku, sa stále domnievajú, že kroky Japonska riešiť ich situáciu neboli uspokojivé. Mnohí aktivisti pomáhajúci obeť sa dívajú na tento problém ako hrubé porušenie ľudských práv a závažný vojnový zločin, ktorý ostal nepotrešaný v celom povojnovom období. Tento názor zastáva i Karen Parkerová, ktorá ako expertka na medzinárodné právo poskytla svoje stanovisko i Spojeným národom na zasadnutí o ľudských právach¹⁰¹. V roku 1993 bola pozvaná do Japonska Japonskou federáciou advokátskych komôr, aby posúdila prípad troch kórejských žien¹⁰², ktoré zažalovali japonskú vládu. Podľa jej vyhlásenia bola operácia staníc útechy v rozpore s vtedy platným medzinárodným právom¹⁰³, a teda predstavovala vojnový zločin. Žalobkyne tak podľa nej mali právo na odškodnenie¹⁰⁴. Súd v auguste 1993 priznal morálnu zodpovednosť, no konečné rozhodnutie bolo vydané až v apríli 1998. Podľa neho sa každej určilo odškodnenie v hodnote 300000 jenov¹⁰⁵. Išlo však o kompromis, pretože chýbala legislatíva, podľa ktorej by sa poskytovala oficiálna kompenzácia. V každom prípade to bol značný posun v riešení problému vojnových obetí. Proti súdnemu rozhodnutiu sa však odvolali obeť i vláda. Obeť nechceli prijať ponúkanú sumu, pretože nepredstavovala riadnu

---

¹⁰⁰Hicks (1995), str. 190

¹⁰¹Ide o 51. a 52. zasadnutie v rokoch 1995 a 1996

¹⁰²Koncom roku 1991 podalo žalobu na japonskú vládu 35 kórejských vojnových obetí, medzi ktorými boli i 3 bývalé ženy útechy, vrátane Kim Hak Sun. Všetci požadovali kompenzáciu 20 miliónov jenov. Prípady sa naťahovali roky.

¹⁰³Japonsko bolo zmluvnou stranou Haagskeho dohovoru z roku 1907 po celú dobu trvania vojnového konfliktu v Pacifiku.

¹⁰⁴Parker, K. (1996) *Statement on Comfort Women*. [online]

¹⁰⁵Jošiaki (2000), str. 28

kompenzáciu a vláda zas nechcela platiť žiadne reparácie. Tým pádom sa spory ďalej naťahovali. Neskôr pribudli ďalšie žaloby, no napokon najvyšší súd všetky odvolania zo strany kórejských občanov zamietol v roku 2004¹⁰⁶. A tak vojnové obeť a aktivisti stále protestujú a lobujú za nápravu.

Niekoľkokrát sa za vyriešenie situácie angažovali i Spojené národy. Okrem Karen Parkerovej aj Radhika Coomaraswamy a Gay McDougall poskytli svoje správy s odporúčaním pre Japonsko, aby prevzali patričnú zodpovednosť za prípad a odškodnili obeť. Následne v októbri 1998 juhokórejský prezident Kim Dae-jung prijal ospravedlnenie japonskej vlády za strašné utrpenie, ktoré Kórejci počas rokov koloniálnej nadvlády prežili, a tiež sa zaviazal, že sa už Južná Kórea nebude vracáť k otázkam z tohto obdobia¹⁰⁷. No obeť a aktivisti tento akt neprijali a pokračujú vo svojej činnosti, pretože vyžadujú priznanie všetkých konkrétnych zločinov a nie vážne univerzálne prehlásenia, a tiež požadujú priame oficiálne odškodnenie z verejných prostriedkov.

Aj napriek značnému vonkajšiemu tlaku je vyrovnávanie sa s touto kapitolou minulosti v Japonsku rôznorodé. Existujú tu sympatizanti s požiadavkou ázijských susedov, ale i revizionisti, ba dokonca aktivisti, ktorí sú výhradne proti akémukoľvek ospravedlneniu. Tvrdia, že Japonsko nespáchalo žiaden zločin, pretože jeho konanie nebolo v rozpore s vtedajším medzinárodným právom¹⁰⁸. A tak nemá povinnosť sa ospravedlniť, či odškodniť zotročené ženy. Podľa ich názoru šlo o prostitútky, ktoré neboli priamo zamestnané armádou. Zároveň sa opierajú o historický pozitivizmus, a teda ak neexistujú písomnosti dokazujúce, že ženy boli zhromažďované násilím, tak nemožno tvrdiť, že násilie bolo vskutku použité. Podľa ich logiky sa potom tisíce žien vedome a dobrovoľne podvolili denno-dennému znásilňovaniu a nebezpečenstvám vyplývajúcim zo života v blízkosti frontu. Ale ako i Jošiaki prízvukuje, je nemysliteľné, aby sa v prípade vojnových zločinov Japonska trvalo na písomných dôkazoch, keď je všeobecne známe, že sa skoro všetko

---

¹⁰⁶Asian Women's Fund (200?) *Lawsuits in Japanese Courts* [online]

¹⁰⁷Jošiaki (2000), str. 6

¹⁰⁸ibid., str. 8

úmyselne zničilo na konci vojny¹⁰⁹. Práve vyhlásenia tejto extrémnej skupiny spôsobujú najväčšie nehody so zahraničím. Vláda sa snaží vzdorovať vonkajšiemu i vnútornému tlaku, a tak priznala morálnu zodpovednosť za prečiny bývalého režimu voči kórejským ženám¹¹⁰, ale zároveň odmietla vydať oficiálne ospravedlnenie. A čo sa týka požiadaviek na odškodnenie, zastáva názor, že všetko bolo vyrovnané v medzinárodných dohodách, teda v prípade Južnej Kóree v zmluve z roku 1965.

Vo februári roku 1997 sa uskutočnil prieskum verejnej mienky, v ktorom respondenti odpovedali na nasledovnú otázku: „Čo si myslíte o reakcii politikov a vlády na problematiku vojenských žien útechy?“ Podľa výsledkov sa 50,7% opýtaných vyjadrilo, že by sa politici mali poriadne ospravedlniť ázijským krajinám a obetiam. 27,4% respondentov odpovedalo, že sa Japonsko už ospravedlnilo priveľakrát. A treťou najpočetnejšou odpoveďou, 14,1%, bolo, že sa premiér adekvátne ospravedlnil a že politici už problém vyriešili¹¹¹. Aj keď viac ako polovica opýtaných sympatizuje s obeťami vojnových zločinov Japonska, nemožno ignorovať veľké percento tých, ktorí si myslia, že sa problém už vyriešil, alebo že sa zbytočne naťahuje.

Rok 2005 bol šesťdesiatym výročím konca vojny v Pacifiku a tiež štyridsiatym výročím normalizácie diplomatických vzťahov medzi Japonskom a Južnou Kóreou. Tento rok bol vyhlásený za Rok priateľstva Kóree a Japonska, ale namiesto zlepšenia medzinárodných väzieb staré i novšie nehody krajiny skôr oddialili.

Prvý konflikt sa viazal ku kórejsko-japonskej normalizačnej zmluve z 1965. V tom roku Soul požadoval finančnú kompenzáciu pre tých, ktorí umreli, boli zranení, alebo nútene pracovali počas tridsaťpäťročnej okupácie kórejského polostrova. Juhokórejská vláda obdržala takmer trojnásobok požadovanej sumy, ale osemsto miliónov dolárov dorazilo vo forme grantov a pôžičiek s nízkym úrokom. Nešlo teda o reparácie, ktoré musia byť doplnené i oficiálnym

---

¹⁰⁹ibid., str. 12

¹¹⁰avšak nie voči ženám z iných krajín;

ibid., str. 8

¹¹¹ibid., str. 27

ospravedlnením, ale o vyrovnanie s úmyslom rehabilitácie komunity. Z neočakávane veľkej sumy sa však iba štvrtina peňazí prerozdělila smútiacim rodinám. Zvyšok šiel majiteľom nehnuteľností, ktorí utrpeli materiálne škody. Tým pádom sa peniaze použili na obnovu a prestavbu štátu na úkor chudobných ľudí. Žiaden z povolaných vojakov či robotníkov nedostal odškodnenie. Viac ako dvetisíc rodín podalo žalobu proti kórejskej vláde pre nespravodlivú distribúciu obdržaných financií¹¹². Medzi vojnovými obeťami boli i mnohé ženy, bývalé ženy útechy, ktoré si vytrpeli svoje práve tak ako vojaci, dokonca už i pred vojnou, no boli im odoprené zadosťučinenie i kompenzácia.

Ďalšie sporné otázky sa týkali správy ostrovov Takešima a kontroverzných japonských učebníc dejepisu, v ktorých sa mnohé japonské vojnové zločiny zahmlievali, alebo úplne vynechali, vyvolajúc protesty zo strany ázijských susedov. Trňom v oku susediach štátov bola i svätyňa Jasukuni. Napriek medzinárodnej kritike, vtedajší premiér Koizumi Džun'ičiró svätyňu navštívil. Tvrdil však, že jeho návšteva bola súkromná záležitosť. No následne sa odložila konferencia s Juhokórejskou republikou a ďalšia s Čínou a Juhokórejskou republikou.

Takéto boli nálady na Východe v roku 2005. Rok priateľstva nepriniesol zblíženie národov, skôr len zvýrazil nevyriešené spory, ktoré majú korene ešte v predvojnovom období.

Zlepšenie nepriniesol ani rok 2007, keď premiér Abe Šinzo vyhlásil, že neexistuje dôkaz o tom, že by boli ženy násilím nútené, aby sa stali vojenskými prostitútkami. Podporu našiel medzi svojimi straníkmi z Liberálno-demokratickej strany a spoločne presadzovali zmiernenie dovtedajších prehlásení¹¹³.

Frustrovaní aktivisti sa s nádejou prizerali zmene vládnucej strany, no dodnes majú plné ruky práce. Od roku 1992 v Soule pred japonskou ambasádou sa každú stredu v pokojnej demonštrácii schádzajú už len hŕstka preživších obetí a im pomáhajúci aktivisti. Pri príležitosti tisícej demonštrácie sa v roku 2011

---

¹¹²Card (2005) *A chronicle of Korea-Japan 'friendship'* [online]

¹¹³Robinson (2001-2009) [online]

odhalila socha dievčata v tradičnom oblečení, ako symbol tichej no neutíchajúcej žiadosti o spravodlivosť. Dnes je táto socha dôvodom ďalšieho napätia v japonsko-juhokórejských vzťahoch. Napríklad i japonský veľvyslanec v Južnej Kórei, Beššo Koro, vyhlásil, že socha vôbec nerieši súčasné medzištátne problémy. No jedinou výhradou je preňho jej umiestnenie v tesnej blízkosti ambasády¹¹⁴. Aj keď japonská vláda požiadala o odstránenie sochy, mnoho Japoncov je opačného názoru a uznáva činnosť aktivistov.

V roku 2008 obyvatelia ostrova Mijakodžima, ktorý sa nachádza asi tristo kilometrov juhozápadne od Okinawy a kde bolo počas druhej svetovej vojny šesťnásť táborov útechy, postavili pomník na komemoráciu obetí systému útechy. V dvanástich jazykoch je na ňom napísané:

„Ženám. Spomíname na agóniu každej jednej ženy, ktorá bola podrobená sexuálnemu násiliu zo strany japonskej armády, oplakávame obeť vojnového sexuálneho násillia po celom svete a modlíme sa za mier vo svete bez akejkoľvek vojny.“¹¹⁵

Obyvatelia tohto ostrova sa dokázali vyrovnáť s tienistou minulosťou Japonska a patrične vzdať úctu obetiam. Bol to prvý krok k náprave, ale ešte nedosiahol oficiálne kruhy. Je však možné, že keby sa moc občianskych združení podporujúcich tento prípad zväčšila a získali by podporu veľkých miest, mohli by vyvinúť dostatočný tlak, aby sa ich posolstvo premietlo aj od politických opatrení. Problémom ostáva, ako zvýšiť povedomie a zapojiť väčšiu časť obyvateľstva, keď je vojna už časovo natoľko vzdialená súčasníkom.

Monumenty na zachovanie spomienky na bývalé ženy útechy existujú nielen v Japonsku a Kórei. V roku 2010 bol odhalený pomník v Palisades Park v New Jersey, kde žije veľká kórejsko-americká komunita. Pomník slúži nielen ako spomienkové miesto, ale je tiež symbolom nádeje, že sa sexuálne otroctvo už nebude opakovať. Tento rok bol tiež odsúhlasený projekt postaviť identickú sochu tej pred soulskou ambasádou v meste Glendale v Kalifornii. Bude

¹¹⁴Westlake (2013) *Japanese government protests South Korea's 'comfort women' statue outside Seoul embassy* [online]

¹¹⁵Anon. (2013) *Monument for 'comfort women' tells the truth* [online]

umiestnená v Glendale Central Park a pôjde o prvú kópiu sochy sediaceho dievčaťa v zahraničí. Financovať ju budú kórejskí Američania. Projekt podporil vtedajší starosta mesta, Frank Quintero, ktorí počas tohtoročnej návštevy Juhokórejskej republiky povedal: „Vzhľadom na to, že Japonsko obhajuje demokraciu, nemôžem pochopiť, prečo sa vyhýba riešeniu problému žien útechy, ktorý je plne známy v medzinárodnom spoločenstve.“¹¹⁶

Situácia stagnuje. Čas však neúprosne plynie pre bývalé obeť, dnes už dámy v zrelom veku a už len vo veľmi malom počte. Pomaly je čoraz viac očividné, že sa zmeny nedožijú. No nie sú to len ony, ktoré potrebujú zmierenie a vyrovnanie sa s minulosťou. Sú to i Japonci sami, ktorí by konečne mohli dosiahnuť pokoj a slobodu, ktoré zažili Nemci už v minulom storočí, keď svoje hriechy verejne a oficiálne priznali a patrične za ne zaplatili. Dnes sa už málokto díva krivým okom na Nemcov. Väčšina si povie, že je to, čo sa odohralo počas druhej svetovej vojny v Európe, dávna história a teraz sú Nemci vyrovnaný a moderný národ, ktorý si bez problémov zastane svoje právoplatné miesto i na medzinárodnej scéne. Japonsko, na druhej strane, nemá úplne čistý štít, a preto sa ešte stále nedá zavrieť kapitola dejín druhej svetovej vojny v Pacifiku. A kým obeť vojnových zločinov sú nažive a hnutie za nápravu a kompenzáciu je naďalej aktívne, budú pripomínať Japonsku i svetu, že Japonci ešte majú jeden veľký nesplatený dlh. V roku 1992 televízia Fudži odvysielala špeciál¹¹⁷, v ktorom sa porovnávala povojnová kompenzácia poskytnutá Nemcami a Japoncami. Hlásateľ Aikawa Kinja vyjadril svoje zahanbenie, keď komentoval, že Japonsko zaplatilo len 1/40 toho, čo Nemecko poskytlo na odškodnenie. Porovnal i nemecké oficiálne ospravedlnenia a učebnice, a tým sa snažil apelovať na Japonsko, aby patrične čelilo svojej minulosti.¹¹⁸

Prípád žien útechy je oveľa komplikovanejší, než by sa mohlo navonok javiť. Dosiahnuť patričné oficiálne ospravedlnenie a finančné odškodnenie je veľmi obtiažne a bude čím ďalej tým zložitejšie. Dnešná politická scéna i široká verejnosť Japonska už len z malej časti pamätá druhú svetovú vojnu z prvej

¹¹⁶Choi, Woo-ri (2013) *Another US city sets up a monument to Korean comfort women* [online]

¹¹⁷日独の戦後補償、47年徹底比較, ničidoku no sengo hošó, 47nen tettei hikaku

¹¹⁸Seaton, str. 120

ruky. Je dosť možné, že keď umrie posledná obeť vojnových zločinov, vytratí sa i hnutie aktivistov za odškodnenie a tlak na Japonsko. Ich jediným ale nezanedbateľným dosiahnutým cieľom tak ostáva len zvýšenie medzinárodného povedomia o úskaliach, ktorými prešli tisícky žien v čase vojny.

ZÁVER

Vo svojej práci som sa snažila priblížiť obraz rôznorodosti historického povedomia v súčasnom Japonsku v kontraste s bežne zobrazovaným homogénnym profilom Japonska, ktorý prezentuje veľká časť anglicky písanej literatúry. Zástancovia interpretácie, ktorú Philip Seaton nazýva ortodoxnou pre svoje významné zastúpenie, totižto ponúkajú len veľmi zjednodušený a skreslený obraz názorov a postojov ohľadom vzťahu Japonska k svojej minulosti. Podľa nich sú Japonci ignoranti trpiaci amnéziou a nie sú preto ochotní patrične sa ospravedlniť obetiam svojich zločinov spáchaných počas druhej svetovej vojny. V skutočnosti je však situácia zložitejšia.

Spôsobov, akými si Japonci pripomínajú vojnové obdobie, je veľa. Počas roka môžu kedykoľvek navštíviť niektoré z miestnych múzeí a obohatiť tak svoje znalosti zo školy, alebo si môžu prečítať svedectvá, ktoré sa môžu podobať, alebo naopak líšiť od tých, ktoré počuli od svojich predkov. Pripomínať si utrpenie ľudí vo vojne a utvrzovať sa v nevyhnutnosti pacifizmu môžu taktiež návštevou rôznych pamätníkov alebo spomienkových obradov a slávností. Kolektívnu pamäť o druhej svetovej vojne ďalej budujú a udržiavajú médiá, a to najmä v prvej polovici augusta, keď sa väčšia pozornosť venuje vojnovkej tematike kvôli výročiam útokov na Hirošimu a Nagasaki a výročiu konca Vojny v Pacifiku. Ľudia majú možnosť sledovať rôzne dokumentárne filmy, drámy, reportáže a živé vysielania, čím si približujú čoraz vzdialenejšiu minulosť.

Niektoré spôsoby komemorácie sa však stretávajú s nepochopením zo strany ázijských susedov Japonska. Kontroverzná svätyňa Jasukuni je trňom v oku susedných krajín Japonska. Keďže je venovaná spomienke všetkých padlých vo vojne bez rozdielu, majú v nej svoje miesto i niekoľkí usvedčení vojnoví zločinci najvyššej kategórie. Tým, že ju politici verejne navštevujú, sa okolité štáty nazdávajú, že tak zneúčujú pamiatku ich krajanov, ktorí boli obeťami japonskej agresie. Hovorca Ministerstva zahraničných vecí Číny, Hong Lei, sa k záležitosti vyjadril, že podstatou problému je, či Japonsko dokáže správne

priznať svoju militaristickú minulosť a pochopiť city ľudí z krajín svojich obetí, vrátane Číny¹¹⁹.

Pravdou je, že svoju minulosť Japonci nepopierajú. Dôkazom sú mnohé progresívne ladené inštitúcie a zdroje, ktoré na rozdiel od oficiálnej konzervatívnej verzie interpretácie vojnovnej skúsenosti informujú verejnosť aj o tienistých stránkach Vojny v Pacifiku. Aj keď vplyv progresivistov je už poznateľný v kolektívnej pamäti Japoncov, naďalej v popredí prevláda mentalita obete a všeobecný odpor k vojne. Japonci sa už mnohokrát ospravedlnili za utrpenie, ktoré spôsobili svojim susedom. Ale využívajúc hru na slovíčka bolo ospravedlnenie prijaté rôzne.

Prípád žien útechy je tak trochu unikátny v tom ohľade, že sa veľmi dlho o problematike nehovorilo a potom sa i dlho popierala. Princíp kolektívnej amnézie sa na tento problém aplikovať môže, pretože keďže sa o ňom nehovorilo, nestalo sa súčasťou zdieľanej pamäte spoločnosti, a teda pre kolektív neexistoval. No tu mali svoju úlohu splniť historici ako tí, čo pripomínajú ľuďom i témy zabudnuté či tabu. Vďaka svedectvám poskytnutým od začiatku deväťdesiatych rokov sa kapitola Vojny v Pacifiku začala dopisovať o túto epizódu a pomaly dochádza k náprave. Proces však ešte nie je na konci, pretože sa ešte nedosiahol kompromis, ktorý by prijali obe strany, aby sa konečne mohla zavrieť činnosť aktivistov. A tak je prijateľné tvrdenie, že aj keď sa už Japonsko pomaly ale isto vyrovnáva aj so svojou minulosťou vojnového agresora, existujú ešte epizódy, ktoré majú stále dohru i v súčasnosti. K úplnému vyrovnaniu sa s vojnou vedie ešte cesta, ktorej dĺžka závisí od ochoty venovať sa ešte udalostiam spreď takmer sedemdesiatich rokov, keďže dnes sú už aktuálne záujmy štátu inde. Je však možné aj to, že sa cesta napokon vytratí, keď umrie posledná obeť japonskej agresie. Nikdy však už neupadne do zabudnutia.

---

¹¹⁹ Anon. (2012) *Japan's Yasukuni Shrine* [online]

BIBLIOGRAFIA

PUBLIKÁCIE:

- Assman, Jan (2001). *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínky a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha, Prostor
- Breen, John (ed.) (2007) *Yasukuni, the War Dead and the Struggle for Japan's Past*. London, Hurst & Company
- Brooks, Roy L. (ed.) (1999) *When Sorry Isn't Enough: The Controversy over Apologies and Reparations for Human Injustice*. New York, New York University Press
- Burke, Peter (2006) *Variety kulturních dějin*. Praha, Centrum pro studium demokracie a kultury
- Goto-Jones, Christopher (2009) *Modern Japan: A Very Short Introduction*. Oxford, Oxford University Press
- Hicks, George (1995) *The Comfort Women: Japan's Brutal Regime of Enforced Prostitution in the Second World War*. London, W. W. Norton & Company
- Kreiner, Josef & Möhwald, Ulrich & Ölschleger, Hans Dieter (eds.) (2004) *Modern Japanese Society*. Leiden, Brill
- Orr, James J. (2001) *The Victim as Hero: Ideologies of Peace and National Identity in Postwar Japan*. Honolulu, University of Hawaii Press
- Seaton, Philip A. (2007) *Japan's Contested War Memories: The 'memory rifts' in historical consciousness of World War II*. New York, Routledge
- Sugiyama Lebra, Takie (1976) *Japanese Patterns of Behaviour*. Honolulu, University of Hawaii Press

- Soh, Chunghee Sarah (2008) *The Comfort Women: Sexual Violence and Postcolonial Memory in Korea and Japan*. Chicago, University of Chicago Press
- Vašíček, Zdeněk & Mayer, Françoise (2008) *Minulost a současnost, paměť a dějiny*. Praha, Centrum pro studium demokracie a kultury
- Yoshimi, Yoshiaki (2000) *Comfort Women*. New York, Columbia University Press

ČLÁNKY:

- Chinkin, Christine M. (2001) *Women's International Tribunal on Japanese Military Sexual Slavery*. in The American Journal of International Law, Vol. 95, No. 2, str. 335-341
- Cunningham, Michael (2004) *Prisoners of the Japanese and the Politics of Apology: A Battle over History and Memory*. in Journal of Contemporary History, (Special Issue: Collective Memory), Vol. 39, No. 4, str. 561-574
- Digeser, Peter (1998) *Forgiveness and Politics: Dirty Hands and Imperfect Procedures*. in Political Theory, Vol. 26, No. 5, str. 700-724
- Jeans, Robert B. (2005) *Victims or Victimizers? Museums, Textbooks, and the War Debate in Contemporary Japan*. in The Journal of Military History, Vol. 69, No. 1, str. 149-195
- Kim, Hong N. (1987) *Japanese – Korean Relations in the 1980s*. in Asian Survey, Vol. 27, No. 5, str. 497-514
- Min, Pyong Gap (2003) *Korean "Comfort Women": The Intersection of Colonial Power, Gender, and Class*. in Gender and Society, Vol. 17, No. 6, str. 938-957
- Okuyama, Michiaki (2009) *The Yasukuni Shrine Problem in the East Asian Context: Religion and Politics in Modern Japan*. in Politics and Religion, Vol. 3, No. 2, str. 235-251

- Soh, Chunghee Sarah (1996) *The Korean “Comfort Women”: Movement for Redress*. in Asian Survey, Vol. 36, No. 12, str. 1226-1240
- Soh, Chunghee Sarah (2003) *Japan’s National / Asian Women’s Fund for “Comfort Women”*. in Pacific Affairs, Vol. 76, No. 2, str. 209-233
- Tsutsui, Kijoteru (2009) *The Trajectory of Perpetrators’ Trauma: Mnemonic Politics around the Asia-Pacific War in Japan*. in Social Forces, Vol. 87, No. 3, str. 1389-1422
- Wakabayashi, Bob Tadashi (2003) *Comfort Women: Beyond Litigious Feminism*. in Monumenta Nipponica, Vol. 58, No. 2, str. 223-258

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- 厚生労働省 (?) *戦没者慰霊事業の実施*. [online], dostupné z <http://www.mhlw.go.jp/seisakunitsuite/bunya/hokabunya/senbotsusha/seido01/index.html>, [Citované 29. júna 2013]
- Anon. (2011) *Korea ‘comfort women’ put up a statue at landmark rally*. in BBC News Asia, [online], dostupné z <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-16185314>, [Citované 23. apríla 2012]
- Anon. (2012) *Japan’s Yasukuni Shrine*. in BBC News Asia, [online], dostupné z <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-19987251>, [Citované 3. júla 2013]
- Anon. (2013) *Monument for ‘comfort women’ tells the truth*. in Japan Press Weekly, [online] dostupné z <http://www.japan-press.co.jp/modules/news/index.php?id=5706>, [Citované 18. júna 2013]
- Anon. (2013) *US lawmakers visit ‘comfort women’ memorial*. in Straits Times, [online], dostupné z <http://www.straitstimes.com/breaking-news/world/story/us-lawmakers-visit-comfort-women-memorial-20130608>, [Citované 18. júna 2013]

- Asian Women's Fund (200?) *Lawsuits in Japanese Courts*. [online], dostupné z <http://www.awf.or.jp/e4/lawsuit.html>, [Citované 18. júna 2013]
- Card, James (2005) A chronicle of Korea-Japan 'friendship'. *Asia Times Online* [Online] Dostupné z: <http://www.atimes.com/atimes/Korea/GL23Dg02.html>, posledné úpravy: 23.5.2005, [Citované: 28.9.2012]
- Choi, Woo-ri (2013) *Another US city sets up a monument to Korean comfort women*. in *The Hankyoreh*, [online], dostupné z http://www.hani.co.kr/arti/english_edition/e_international/583452.html, [Citované 18. júna 2013]
- Keenan, Joseph & MacArthur Douglas (1946) *The IMTFE Charter*. [online], dostupné z <http://www.stephen-stratford.co.uk/imtcharter.htm>, [Citované 3. júla 2013]
- Parker, Karen (1995) *Statement on Comfort Women ("Jugun Ianfu")* {E/CN.4/1995/42} [online], dostupné z <http://www.guidetoaction.org/parker/j-cw-aff.html>, [Citované 8. mája 2012]
- Parker, Karen (1996) *Report on Violence Against Women and Displaced Persons* {E/CN.4/1996/53/Add.1} [online], dostupné z <http://www.guidetoaction.org/parker/c96-9.html#japan>, [Citované 8. mája 2012]
- Robinson, B. A. (2001-2009) *Human Slavery: Japanese Sex Slavery before, during and after World War II*. [online] Dostupné z: http://www.religioustolerance.org/sla_japa.htm Posledné úpravy: 8.9.2009, [Citované: 28.9.2012]
- Wang, Haiqing (2013) *Commentary: Japanese lawmakers' visit to notorious shrine exposes cowardice of politicians*. in *English.news.cn*, [online], dostupné z http://news.xinhuanet.com/english/indepth/2013-04/23/c_132333083.htm, [Citované 3. júla 2013]

- Westlake, Adam (2013) *Japanese government protests South Korea's 'comfort women' statue outside Seoul embassy.* in Japan Daily Press, [online], dostupné z <http://japandailynews.com/japanese-government-protests-south-koreas-comfort-women-statue-outside-seoul-embassy-2227432>, [Citované 18. júna 2013]
- Williamson, Lucy (2011) *South Korea 'comfort women' in diplomatic tussle over statue.* in BBC News World, [online], dostupné z <http://www.bbc.co.uk/news/world-16176575>, [Citované 8. mája 2012]

PRÍLOHY

Výpovede bývalých žien útechy

Madam X:

Niekedy v januári 1942 Japonci obsadili Kuala Lumpur – ale to nám pripadalo vzdialené. Boli sme v bezpečí v našej malej dedine. Japonci nás neobťažovali. No jedného dňa vo februári 1942 prišli do našej dediny dve nákladné autá plné japonských vojakov. Pamätám si, že to bol február, pretože moja mama mala narodeniny. Ako Japonci našli našu dedinu? Dovedol ich sem tridsaťročný zradca. Ako mohol niečo také urobiť, doviest' do dediny japonských vojakov?

Ja som práve varila, a tak som nemohla ujsť. Ozbrojení vojaci sa rýchlo rozmiestnili po celej dedine a znemožnili nám tak únik. Traja vojaci s puškami prišli do nášho domu, kým ostatní prečesávali dedinu. Vtrhli dnu a schmatli ma. Moji rodičia sa ma snažili zachrániť, ale môjho otca kopli do hlavy. Krv bola všade. Bojovala som, ako sa dalo, ale aj mňa kopli do hlavy. Ešte stále mám jazvu. Vidíte? Potom mi roztrhli spodnú bielizeň a jeden z vojakov si rozopol nohavice. Zatiaľ čo ma ostatní držali, strčil do mňa svoju vec. Nemala som ani tušenia, o čo sa snaží. Ešte som nevedela nič o živote. Mala som len pätnásť a ešte som ani len nemala prvú menštruáciu.

Bolo to skrušujúce. Krvácala som. Spravili mi to na kuchynskej dlážke rovno pred mojimi rodičmi a bratom. Traja vojaci sa na mne vystriedali a potom ma vzali von a naložili ma do nákladiaku spolu s niekoľkými ďalšími dievčatami z dediny. Môjho brata naložili do druhého auta a odviezli ho. Odvtedy sme sa už nikdy nevideli. Keď ma nakladali do auta, moji rodičia vybehli a chceli ma zachrániť. Môjmu otcovi krvácala rana. V nasledujúcich troch rokoch ma neprestajne prenasledoval ten posledný pohľad na rodičov, najmä na otcovu krv na zemi.

Potom ma vzali do veľkého dvojposchodového bungalovu v Jalan Ampangu. Šesť tam žijúcich japonských dôstojníkov ma znásilnilo zas. Plakala som za rodičmi a krvácala som z hlavy i tam dole. No dôstojníci mi to len opäť

spravili. Nemohla som spať ani jesť a celý čas som myslela na svojich rodičov a brata. Po nejakom čase v bungalove ma vzali do Veľkej východnej tanečnej haly, ktorá bola, myslím, tiež v Jalan Ampangu. Tanečné hostesky sa všetky stali ženami útechy. Všetky vedeli plynulo po anglicky. V tančiarni sa mi stalo presne to isté ako v bungalove. No a po mesiaci ma vzali do hotela Tai Sun oproti väznici Pudu v Jalan Pudu.

Tam som mala veľkú izbu s manželskou posteľou. Dostávala som dve jednoduché jedlá za deň a upratovačka menila posteľné prádlo každý deň. Bola som nútená mať sex s desiatimi až dvadsiatimi mužmi za deň. V dôsledku toho som bola v bolestiach. Neprestajne. Sex bol neznesiteľný. Neviete si ani predstaviť, aké to bolo bolestivé. Ani sa to nedá predstaviť. Ale ja som musela byť nežná a každého vojaka som musela dobre obslúžiť. Ak som tak neurobila, zbili ma. Niektorí muži boli opití a zbili ma tak či tak. Jeden opitý chlap zostal vo mne celú pridelenú hodinu. Bolo to neznesiteľné, ale musela som to vydržať.

(citované v Hicks, 1994, str. 12-13)

Mama-san nám tiež brala polovicu peňazí, ktoré sme si zarobili. Dôstojníci nám platili najviac. Mali tri hviezdy a prichádzali v noci a platili nám štyri doláre, polovicu pre mama-san. Spočiatku nám platili peniazmi belochov, no potom sme čoraz viac dostávali japonské peniaze, ktoré sa na konci vojny stali bezcennými. Niektoré dievčatá si našetrili vyše dve tisíc jenov, no o všetko prišli. Našťastie ja som mala aj nejaké doláre. Najprv sme dostali žetóny alebo lístky, ktoré sme potom na konci mesiaca zamenili na peniaze. Nikdy som nedostala sprepitné, ale aspoň som bola v hoteli Tai Sun platená. Na prvých dvoch miestach mi nedávali vôbec nič. Obyčajní vojaci mohli ostať len hodinu a museli zaplatiť dva doláre alebo dva jeny. Niektorí mi dali šperky, ktoré ukradli pri drancovaní domov. Nanešťastie som po vojne musela všetky šperky predať, aby som mala z čoho žiť, lebo väčšina mojich úspor stratila hodnotu.

(citované v Hicks, 1994, str. 92-93)

Našťastie som nikdy nedostala pohlavnú chorobu. Jedno z dievčat ju dostalo a počula som, že ju odviekli a dobili na smrť. My ostatné sme boli viacmenej zdravé. Keďže sme mali hektický sexuálny život, ani nechápem, ako sme ostali zdravé. Možno za to vďačíme faktu, že sme boli skupinka mladých dedinských dievčat.

(citované v Hicks, 1994, str. 96)

Jeden deň som zazrela Európanov vpochodovať do mesta. Boli sme vypustené zo staníc útechy a povedalo sa nám, aby sme utiekli. Nik z japonských alebo čínskych zradcov nás tam nechcel, keby sa Európania vrátili. Báli sa, že na nich ukážeme prstom. No dievčatá z našej stanice chytili našu mama-san a jej manžela a oboch ich utopili. Ja som sa vrátila do Serdangu a našla som svojich rodičov.

(citované v Hicks, 1994, str. 158)

Možno si myslíte, že nenávidím Japoncov, ale nie je to tak. Ja len nenávidím všetkých mužov a nenávidím sex. Je to strašné, ale ja dokonca neznášam pohľad na svojho zaťa, ktorý v tomto dome býva. Keď som sa vydala, môj muž sa dožadoval sexu a ja som sa stále vyhovárala, aby som ho odradila. Samozrejme, že som niekedy musela na sex pristúpiť, ale nikdy som nedokázala otehotnieť. Adoptovali sme si dve deti. Keďže som nenávidela sex, môj manžel si našiel druhú manželku, s ktorou mal tri deti. Nikdy som sa mu neodvážila povedať o mojich zážitkoch. Keď som spala s manželom, často som mávala nočné mory a on sa ma vždy pýtal: „Čo sa deje? Čo ti je?“ Nikdy som mu nemohla odhaliť príčinu mojich zlých snov... Skoro päťdesiat rokov som žila s týmto strašným tajomstvom. Aj keď, čo sa mi stalo, nebola moja vina, bojím sa, čo povedia ľudia. Je hrozné nemať nikoho, komu sa zdôveriť. Ani len môjmu mužovi a deťom. Niekedy mám hlbokú depresiu. Nik nevie prečo.

(citované v Hicks, 1994, str. 166)

Mun Ok Ju:

Mun Ok Ju pochádzala z Taegu v juhovýchodnej Kórei. Narodila sa v roku 1924 ako jedno zo štyroch detí príležitostných robotníkov. Do školy chodila len tri roky a od desiatich pracovala, najprv ako slúžka a potom v malej dielni na topánky. V roku 1942 mala osemnásť a kvôli vojne bolo zložité nájsť si prácu. Vtedy ju oslovil jeden miestny muž s kórejským menom Song a japonským menom Macumoto. Ponúkol jej „dobrú prácu v reštaurácii v i keď vzdialenej ale teplej krajine“. Mal na sebe elegantný oblek západného strihu, kravatu a kožené topánky, podľa ktorých budil dojem akéhosi profesionálneho agenta japonského režimu. Kórejci boli vtedy pod tlakom, aby prevzali japonské mená a spôsoby, a tak Ok Ju prijala meno Fumihara Jošiko. Zlákal ju dobrý plat, z ktorého by mohla posielat' peniaze domov svojej chudobnej rodine, čo bola dôležitá myšlienka v spoločnosti, ktorá si vysoko cenila konfuciánske hodnoty.

Spolu so skupinou sedemnástich dievčat vo veku od pätnásť do dvadsať jeden bola Ok Ju odvezená do blízkeho kórejského prístavu v Pusane, odkiaľ bola dopravená do Rangúnu v Barme. Na palube lode bolo vyše dvesto dievčat, ktoré mali na starosti desiaty muži Macumotovho typu. Väčšina si myslela, že budú pracovať v reštaurácii, jedálni alebo na podobnom mieste. Na lodi boli aj nejakí vojaci, no Kórejky ich videli, len keď bola loď napadnutá zo vzduchu a museli ju brániť.

V Rangúne začali ženy tušiť, že sa z nich majú stať ženy útechy. Niekoľko Kórejcov z japonskej armády im povedalo, že „urobili veľkú chybu“. Jedno dievča sa nedokázalo vyrovnat' so šokom a utopilo sa. Ostatné boli odvedené v skupinách od pätnásť do dvadsať. Ok Juina skupina bola poslaná do stanice útechy v Mandalay. Ok Ju musela obslúžiť viac ako tridsať mužov za deň v malej chatrči prerozdelenej zavesenými rohožami, ktoré ani nedosahovali po strop.

Jej „stanica útechy“ sa volala Hostinec Taegu a nachádzala sa ďalej od kasární bez prísneho dohľadu, ako to bolo na niektorých miestach. No ženy nesmeli opustiť svoje izby bez povolenia, udeľovaného divíznym veliteľstvom, aké dostávali i vojaci. Povolenia sa udeľovali raz za mesiac pre skupiny piatich

alebo šiestich, v jej prípade označené ako „Fumihara Jošiko v sprievode...“, pričom čas sa vyznačil a striktne kontroloval.

V čase, keď bol plat radového vojaka približne pätnásť jenov na mesiac, bol poplatok za návštevu 1 a pol jenu pre vojakov, 2 jeny pre poddôstojníkov, 2 a pol pre nižších dôstojníkov a 3 jeny pre vyšších dôstojníkov. Na recepcii dostali návštevníci po zaplatení lístok, ktorý potom odovzdali žene útechy.

Zozbierané lístky sa denne odovzdávali Macumotovi. Raz za mesiac zaplatil ženám polovicu z ich hodnoty. No z tejto sumy si museli kúpiť jedlo na doplnenie základného prídely, odev, tabak a občas alkohol „pre prípad potreby úľavy“. Ok Ju ušetrila 15000 jenov zo sprejitného. Peniaze uložila na poľnej pošte, čo jej umožnil jej polovojenský status.

Raz do týždňa sa ženám dezinfikovali izby a armádny lekár ženy prehliadal kvôli pohlavným chorobám v rámci zdravotných opatrení. Ak boli ženy nakazené, neposlali ich do nemocnice, ako tomu bolo tak v niektorých oblastiach, ale bolo im povolené oddychovať na izbách v priebehu liečby. Na ich dvere sa umiestnil oznam: „Nevstupovať tento týždeň.“ Oproti postupu niektorých oblastí, tu ženy museli obsluhovať i počas menštruácie s použitím savej bavlny a častých výplachov. Pri jednej príležitosti Ok Ju skúsila počas menštruácie odmietnuť jedného opitého poddôstojníka, ktorý ju obvinil z klamstva a ohrozoval ju mečom. So vzdorom vlastným Kórejcom sa ho pokúsila odzbrojiť a v boji ho smrteľne poranila jeho vlastnou hroziivou zbraňou. Bola postavená pred vojenský súd, no prepustili ju, keďže sa len bránila. Samotní Japonci niektorí poznamenali: „Bol to odporný opilec, ktorý stále zneužíval dievčatá útechy. Dostal, čo si zaslúžil!“

Po šiestich mesiacoch v Mandalay bola Ok Juina skupina prevezená na malých lodiach do pobrežného mesta Akyab neďaleko indického frontu. O pár dní dorazila aj ich jednotka. Zostali tam asi rok, počas ktorého Macumoto odišiel a armáda prevzala prevádzku štyroch staníc útechy. V dvoch z nich boli Japonky, pričom jedna bola rezervovaná pre dôstojníkov. V tom čase Ok Ju utrpela zranenie nohy z bombového šrapnelu, čo malo dlhodobé následky. Ďalšie zranenia utrhla v Prome a Rangúne. Vtedy vraj poskytovala doplnkové

formy zábavy, keďže si pamätala japonské a barmské piesne, ktoré boli vtedy populárne. Napokon bola jej skupina presunutá do Ayutthaye v Thajsku, kde dostali mesačné zaškolenie pre asistentky zdravotných sestier a naučili sa narábať s injekciami a obvázmi, merať pulz a teplotu a starať sa o pacientov s maláriou. Mali len provizórne uniformy, ale mali aspoň insígnie Červeného kríža na čiapkach. Ok Ju pracovala v poľnej nemocnici v Ayutthayi posledných pár mesiacov pred koncom vojny bez akýchkoľvek informácií o vojenskej situácii. Nakoniec doniesol správu o porážke Japonska jeden plačúci poddôstojník a dodal, že Kórejci sa stanú nezávislými.

Z Thajska mala Ok Ju možnosť poslať domov peniaze, a tak odoslala 5000 jenov. Zvyšok si nechala na japonskom účte. Do Japonska sa ale nedostala, pretože sa repatriačná loď Červeného kríža plavila priamo do Inchonu. Zo skupiny sedemnástich dievčat z Taegu prežilo dvanásť. Ostatné buď spáchali samovraždu, podľahli chorobe, alebo umreli pri stroskotaní lode.

(citované v Hicks, 1994, str. 13-15)

V roku 1991 zatiaľčo pomáhala pripraviť súdne procesy žien útechy proti japonskej vláde, skontrolovala si svoj depozit pre prípad, že by jej to mohlo v procese nejako pomôcť. Záznamy sa zachovali v Kumamote na Kjúšú. Podľa nich uložila pod menom Fumihara Ok Ju celkovo 26145 jenov od júna 1943 do septembra 1945. S úrokom suma vzrástla na 50108 jenov v marci 1965, kedy bol účet uzatvorený na základe Japonsko-Juhokórejskej zmluvy o pohľadávkach a ekonomickej pomoci. Podľa nej Južná Kórea súhlasila s tým, že všetky pohľadávky jej občanov voči Japonsku boli vyrovnané, keď Japonsko poskytlo Južnej Kórei päťsto miliónov dolárov v grantoch a pôžičkách s nízkym úrokom.

(citované v Hicks, 1994, str. 92)

Yo Bok Sil:

V roku 1938, keď mala Yo Bok Sil sedemnást, bola odvečená z domova japonskými úradníkmi a naložená na nákladiak. Jej chorý otec sa pokúsil zabrániť jej únosu, no zbili ho. Ostatné dievčatá ušli z dediny, no po ceste bolo

z iných oblastí nazhromaždených asi štyridsať iných. Spolu s ďalšími siedmimi, ktoré chytili policajti v meste Naju v južnej provincii Cholla, boli naložené na nákladný vlak a strážili ich desiaty vojaci. Zaobchádzali s nimi ako s „kriminálnikmi“, takže ktokoľvek sa pokúsil o útek, bol zbitý.

Po trojdňovej ceste dorazili do Tientsinu, kde bolo asi tisíc kórejských žien v národnom kroji. V skupinách po pätnásť boli odvezené na rôzne miesta. Z Bok Silinej skupiny polovica doprevádzala vojakov a jej polovica bola umiestnená v čínskom dome v izbách s rozlohou asi päť metrov štvorcových s podlahou z udupanej zeme pokrytej trstinovými rohožami. Izby boli oddelené slamenými rohožami a za nimi museli obsluhovať vojakov.

Rovnako ako iné panny, Bok Sil vzdorovala zo všetkých síl, no bola násilne deflorovaná. Skončila zakrvavená a z príľahlých izieb bolo počuť výkriky. Po traume z prvej noci celá skupina uvažovala o samovražde a dve z nich sa obesili v izbách. Ostatné, vrátane Bok Sil, sa podvolili osudu.

Každý týždeň mali zdravotné prehliadky. Jedli v armádnej kuchyni z riadov, ktoré im doniesli vojaci z opustených čínskych domov. Museli obslúžiť tridsať až štyridsať mužov denne, pričom najviac ich chodilo v nedeľu. Stanica bola umiestnená blízko bojovej línie a raz po výbuchu bomby zranil šrapnel Bok Silinu nohu. Trvalo šesť mesiacov, kým sa jej rana zahojila, ale musela sa vrátiť do práce už po štyroch.

Nikdy nestratila nádej na únik. Šanca naň bola mizivá, keďže ich po samovraždách strážili ešte viac. Avšak ku koncu vojny jej a dvom ďalším ženám jeden kórejský prekladateľ pre kempeitai pomohol utiecť, keď ich naložil na vlak a sprevádzal ich vo svojej uniforme jednotiek kempeitai. Došli až do Pchjonjangu, kde ich zastihol koniec vojny.

Od svojich tridsiatich štyroch rokov žila Bok Sil s jedným mužom. No napokon pred ním nedokázala zatajiť svoju minulosť a keďže nemohla mať deti, našla preňho náhradu a opustila ho. V posledných rokoch žije zo skromných sociálnych dávok. Nazdáva sa, že by snád' bolo bývalo lepšie, keby bola bývala umrela počas vojny. Spytuje sa, prečo Japonci podobne nedonútili

japonské ženy k takejto službe a ako by sa cítili, keby nejaký iný národ pochytil ich ženy.

(citované v Hicks, 1994, str. 49-50)

Yi Sang Ok:

Yi Sang Ok sa narodila v Inchone vo veľkej rodine nezávislých roľníkov. Do školy začala chodiť ako osemročná, no starší brat jej zabránil v pokračovaní, lebo vraj dievčatá nepotrebujú chodiť do školy. A tak utiekla z domu a potom bývala u tety v Soule. Keď bola o niečo staršia začala príležitostne chodiť do práce ako slúžka. Keď mala štrnásť, pracovala pre Kima Un Sika, ktorý podľa všetkého prevádzkoval akúsi pracovnú agentúru pre dievčatá, keďže ich často posielal na rôzne miesta. Istého dňa jeden jeho zamestnanec ponúkol Sang Ok, že jej nájde prácu v Japonsku. Myšlienka sa jej zapáčila, a tak sa podľa jeho inštrukcií s ďalšími dvadsiatimi dievčatami nalodila na kompu v Pusane, ktorá ich mala odvieť do práce v jednej továrni na kefy. Ona bola najmladšia.

Po asi týždni v Šimonoseki, nastúpili na loď a asi mesiac sa plavili cez Yap a Saipan na ostrov Palau. Tam Sang Ok a jej spoločníčky vzali nákladným autom do stanice útechy prevádzkovanú japonským párom, ktorá bola umiestnená v jednej dlhej budove kasární. Bolo tam dvadsať izieb bez prikrývok či matracov len s rohožami z akejsi rastliny.

Vojaci začali prichádzať okolo štvrtej alebo piatej popoludní. Keď sa pokúsila odmietnuť službu, bola zbitá tak surovo, že sa jej permanentne poškodil sluch. Tiež ju bodli bajonetom. Manažérsky pár mal kanceláriu pri vchode, kde vojaci platili. Sang Ok nemala tušenia, aké boli ceny, keďže dostávala len fixnú sumu 30 jenov za mesiac. Muži si priniesli vlastné kondómy a ženy navštevovali vojenského lekára raz za týždeň.

Sang Ok ostala na Palau až do veku dvadsaťtri rokov. Potom ju a jej spoločníčky donútili ťažké boje uniknúť hlboko do džungle, kde museli prežiť na jedlých rastlinách, hadoch a žabách. Napokon ich zhromaždili americké jednotky a poslali ich domov cez Singapur. Sang Ok nemohla vypátrať svoju

rodinu, no žila spolu s jedným o desať rokov starším vdovcom a vychovala tri nevlastné deti. Za posledných pár rokov umreli jej de facto manžel i jej nevlastný syn a žije zo sociálnej dávky a občasných opatrovateľských brigád.

(citované v Hicks, 1994, str. 50-51)

Jan Ruff:

Jedna z obetí v prípade Semarang, Jan Ruff, ponúkla verejnosti sugestívnu výpoveď o svojich zážitkoch. Je jednou z mála nekórejských žien, ktoré hovorili o svojej traume. Jej prípad nebol citovaný počas holandských vojnových procesov, pretože vtedy už opustila Indonéziu. Keďže mala obžaloba dostatok svedkov, nezavolali ju svedčiť. Oproti svedkom z procesu, ktorí ponúkli dôkazy anonymne, Jan Ruff sa rozhodla poskytnúť verejné svedectvo na podporu ázijských žien v kampani za nápravu od Japonska.

Onedlho po vojne sa vydala za Angličana a od roku 1960 žije v Adelaide v Austrálii. Svoje zážitky tajila pred všetkými až na manžela. Rozhodla sa vyjsť s pravdou von, keď sa dozvedela, že ázijské ženy začali hovoriť:

„Keď som si prečítala ich príbehy a videla som ich v televízii, vedela som, že chcú, aby sa ozvala i žena zo západu.“

Začala tým, že dala prečítať svojim dvom dcéram kópie zošita s jej zápiskami. Boli v ňom detailne opísané jej zážitky ako obeť vojnového znásilnenia.

Deviateho decembra 1992 vo verejnom auditóriu v Tokiu vyrozprávala Jan Ruff prvýkrát svoj príbeh svetu. Táto verejná udalosť bola zorganizovaná Asociáciou japonských právnikov, Holandskou nadáciou pre čestné dlhy a rôznymi zainteresovanými občianskymi združeniami. Zúčastnili sa tiež Severná a Južná Kórea, Čína, Taiwan a Filipíny, každý štát po jednej zástupkyňi. V porovnaní s výpoveďami ázijských žien Jan Ruff poskytla viac detailov o násilných spôsoboch zhromažďovania a „krotenia“ žien. Stručnejšie spovede ázijských žien potvrdili prevahu takých metód. Na druhej strane Ruff skoro vôbec nehovorila o chode stanice útechy. Možno bola dôvodom relatívna

krátkosť a traumatická intenzita jej súženia. Tie však ovplyvnili jej následný život do miery porovnateľnej so zážitkami mnohých iných žien útechy.

Vo februári 1944 Jan internovala už skoro dva roky v Ambarawskom tábore číslo šesť spolu s matkou a dvomi mladšími sestrami. Mala dvadsať jeden. Jedného dňa, keď sa vracala do kasárni z táborovej služby, bolo jej prikázané priradiť sa k ostatným slobodným dievčatám vo veku sedemnášť a viac. Dievčatá sa obávali výsledku inšpekcie skupinou japonských vojakov, ktorí „pochodovali hore-dole, uškŕňali sa, ukazovali prstom a dotýkali sa“ ich. Nakoniec boli všetky až na desať, vrátane Jan, poslané preč. Prikázali im zbaliť si malý vak a nastúpiť do nákladných áut čakajúcich pri bráne. Pod dohľadom strážnikov si Jan zbalila Bibliu, knihu modlitieb a krucifix pre spirituálnu podporu. Janine táborové spoločníčky sa pokúsili zabrániť odvozu dievčat, ale bolo to márne. K desiatim dievčatám sa pridalo ešte šesť z príslušného tábora.

Keď dorazili do Semarangu, Jan bola medzi siedmimi, ktoré doviedol dôstojník do jedného veľkého domu. Nespomína žiadne zo známych mien štyroch armádnych bordelov v Semarangu, lebo ho poznala len ako Dom siedmich morí, ale podľa opisu mohlo ísť o klub Shoko. Každé dievča bolo odvedené do vlastnej spálne, no v tú prvú noc sa stretli v jednej veľkej posteli a modlili sa. Boli príliš vydesené, aby spali. Nik ich v tú noc nevyrušil.

Nasledujúci deň boli zhromaždené v obývačke a boli im vysvetlené ich povinnosti a tresty za pokusy o útek. Keď dievčatá protestovali, že by radšej umreli, než by sa podvolili takému osudu, Japonci im povedali, že sú bezbranné zajatkyne a ak neposlúchnu, budú trpieť ich rodiny. Nasledujúci deň sa predná izba premenila na recepciu a potom sa dievčatá odfotili. Snažili sa tváriť čo najviac odpudivo. Jedna Japonka prišla pomôcť s prípravami a vzbudila v dievčatách iskierku nádeje, že snád' bude sympatizovať s ich situáciou. No sympatie sa od nej nedočkali. V tú noc boli dievčatá paralyzované strachom, ktorý, ako Jan hovorí, ju nikdy úplne neopustil. Hovorí: „Niekedy sa vráti so zvláštnou intenzitou, ktorá spaľuje všetky končatiny.“ Skupina sa spolu modlila, kým jednu po druhej neodvliekli do

spální bojujúc a kopajúc. Jan sa skryla pod jedálenský stôl, no vytiahol ju „veľký, tučný a plešatý“ dôstojník, ktorého poznala pod menom Mihaši:

„Kopla som ho do holení a on tam len stál a rehotal sa. Moje bojovanie, kopanie, nariekanie a protestovanie nič nezmohli. Kričala som „Nie, nie“ a potom po indonézsky „Djangan, djangan“. Odvliekol ma do mojej spálne, zatiaľčo som s ním naďalej bojovala.“

Vytasil svoj meč a prechádzal jeho hrotom po jej tele. Padla na kolená prosiac Boha o odpustenie jej hriechov.

„Mihaši mi roztrhol šaty. Ako som tam ležala nahá na posteli, pomaly prechádzal mečom po mojom tele hore-dole, hore-dole. Cítila som studenú oceľ na svojej koži, keď prechádzal mečom po mojom hrdle, prsiach, bruchu a nohách. Hral sa so mnou ako mačka s bezbrannou myšou. Potom sa začal vyzliekať. Vrhol sa na mňa a priklincoval ma k posteli svojím telom. Snažila som sa s ním bojovať, kopnúť ho či poškriabať, ale bol príliš silný. Slzy mi tiekli po tvári, keď ma znásilňoval. Zdalo sa mi, že nikdy neprestane. Pre mňa bolo toto brutálne neľudské znásilnenie horšie ako smrť.“

Keď odišiel, utekala do kúpeľne „zmyť všetku špinu, hanbu a bolesť zo svojho tela“. Ostatné dievčatá robili to isté.

„Umývali sme sa, ako keby to mohlo zmyť všetko, čo sa nám stalo. Rozhodla som sa neísť späť do jedálne a skryla som sa. Skryla som sa v izbe na zadnej verande. Triasla som sa od strachu na celom tele s myšlienkou, že tým nemôžem prejsť ešte raz.“

Po chvíli sa priblížili nahnevané hlasy a kroky a bola som vytiahnutá z úkrytu. Noc sa ešte neskončila, ďalší Japonci čakali. Teror sa opäť začal. Nikdy som si dovedy neuvedomila, že utrpenie môže byť takéto intenzívne. A toto bol len začiatok.“

Janina práca bola obsluhovať dôstojníkov, ktorí len čisto teoreticky vyhl'adávali pôžitok večer:

„Cez deň sme mali byť v bezpečí, aj keď bol dom vždy plný Japoncov, ktorí prichádzali a odchádzali, rozprávali sa a prezerali si nás od hlavy po päty. A tak sme boli často znásilnené i počas dňa. Hneď ako sa zotmel, dom sa „otvoril“ a hrozný strach zachvátil moje telo. Každú noc som sa snažila skryť na iné miesto, ale vždy ma našli a po krutej bitke ma odvliekli do izby.“

Neúspešne sa pokúsila urobiť neatraktívnu, no to jej len pridalo na erotickej príťažlivosti:

„Jedno ráno som sa rozhodla úplne si ostrihať vlasy, aby som bola čo najmenej príťažlivá. Ostrihala som sa skoro dohola, mysliac si, že takto sa nebudem nikomu páčiť. No nepomohlo mi to ani trochu. Chýr, že si jedno dievča ostrihalo vlasy, sa rozšírila a stala sa zo mňa kuriozita.“

Reakcia „klientov“ na správanie ich obetí sa nedala predvídať. Jan rozprávala, že každý raz, keď ju Japonec znásilnil, snažila sa s ním bojovať. Silno ich udierala, búchala, kopala a škriabala a často Japoncov zranila. Možno sa domnievať, že tak isto ako prvý útočník Mihaši mnohí klienti preferovali takúto sadomasochistickú drámu na vymámenie poddajnosti – niečo, čoho si mohli byť ázijské ženy vedomé viac. Napokon Ruff varovali, že ak bude naďalej bojovať, „pošlú ju do mestského bordelu pre vojakov, kde sú domáce dievčatá a kde sú podmienky omnoho horšie“. Hrozba sa však nikdy nevyplnila.

Jan si čoskoro uvedomila, že všetci od manažérky po doktora boli súčasťou systému útechy:

„Jedného dňa prišiel do domu japonský lekár. Hneď som si myslela, že by nám mohol pomôcť. Veď doktor s nami bude mať určite súcit. Požiadala som o možnosť s ním hovoriť, no nejavil známky ani záujmu, ani súcitu, ani ospravedlnenia. Namiesto toho ma v deň jeho prvej návštevy znásilnil.“

Nielen znásilnenie ale i exhibicionizmus patril medzi doktorove záľuby:

„Pár dní pred doktorovou návštevou sa v jednej z izieb na zadnej verande rozložilo gynekologické zariadenie. Odvtedy sme mali byť vyšetrované kvôli

možným chorobám. Vždy, keď k nám lekár prišiel, znásilnil ma cez deň. Dvere do lekárovej ošetrovne boli vždy otvorené a, aby nás ešte viac ponížil, hocikto sa mohol prizeriť, keď nás vyšetruval. Poníženie bolo neznesiteľné...

Ešte viac úzkosti na zachvátilo, keď som zistila, že som tehotná. Bola som úplne zhrozená. Ako by som mohla porodiť a ľúbiť dieťa počaté v takomto horore? Dievčatá mi poskytli hlbokú podporu a odporučili mi povedať našej japonskej strážkyni, že som tehotná. Zdôverila som sa jej a ako odpoveď mi podala flašku plnú tabletiiek. Nemohla som zabiť plod, ani takýto. Bol by to smrteľný hriech. Odmietla som. Napokon mi však boli násilím tabletky podané a čoskoro na to som potratila.“

Jeden vynaliezavý spôsob, akým sa snažili dievčatá aspoň spomaliť nápor služby, bolo nabádanie dôstojníkov, aby s nimi hrali karty ako forma dodatkovvej zábavy v stanici útechy. Jeden dôstojník s nimi sympatizoval a aktívne spolupracoval v hraní kariet celé hodiny, aby zdržiaval ostatných:

„Každá minúta zdržiavania bola dôležitá, pretože hneď ako jeden dôstojník s nami skončil, ďalší čakal v rade.“

Ruff bola nakoniec prepustená a prevezená do tábora Kota Paris s ostatnými väzenkyňami, kde stretli svoje rodiny. Odhaduje, že boli v bordeli aspoň tri mesiace, čo zodpovedá s výpoveďami ostatných holandských svedkov. Hovorí, že počas tých troch mesiacov:

„Všetko mi vzali, moje sebavedomie, moju dôstojnosť, moju slobodu, môj majetok, moju rodinu. No jednu vec mi však nikdy nemohli zobrať. Moju vieru a lásku v Boha... Bola to práve moja hlboká viera v Boha, ktorá mi pomohla prežiť to utrpenie v brutálnych, surových rukách Japoncov. Odpustila som Japoncom za to, čo mi urobili, ale nikdy na to nezabudnem.“

Predtým, ako sa Ruff dostala do tábora, zložila predbežný sľub, aby sa stala mníškou. Podľa cirkvi jej zážitky však znemožnili stať sa ňou, i keď ani raz sa dobrovoľne nepoddala svojmu osudu. Neskôr sa vydala a trikrát potratila. Dieťa dokázala donosiť až po rozsiahlej nápravnej operácii. Jeden z doživotných následkov jej skúsenosti je, že obyčajný akt uloženia sa ku

spánku večer v nej vyvoláva strach. Dokonca nebola nikdy schopná si úplne užiť styk s manželom – fakt, ktorý trpkó ľutuje.

(citované v Hicks, 1994, str. 61-65)

Kim Hak Sun:

Kim Hak Sun nebola ženou útechy dlho a ani jej zážitky nie sú veľmi rôznorodé. Napriek tomu si zasluhuje ospravedlnenie a kompenzáciu. Narodila sa v Mančúrii, kam jej rodičia utiekli po kórejskej vzbure v 1919. Keď jej otec umrel, jej matka sa opäť vydala a vrátili sa do Kórei. Hak Sun nevychádzala s nevlastným otcom a často utekala z domu. Keď mala štrnásť, dali ju do školy v Pchjongjangu, aby sa z nej stala kisaeng, tradičná kórejská zabávačka podobná japonskej gejši. Učila sa inštrumentálnu hudbu, spev, kaligrafiu a etiketu. Jej poplatky pokryl majster pre kisaeng, ktorý ju adoptoval spolu s ďalšími dievčatami.

Školu skončila v sedemnástich, ale keďže ešte nemohla dva roky pracovať, jej nevlastný otec ju vzal spolu s ďalším dievčaťom do Pekingu v 1939 s nádejou, že tu nájde lepšiu prácu ako doma. Boli ako mnohé iné: „remeslo nasleduje zástavu“. Svedectvá sa líšia, akým spôsobom sa dievčatá dostali pod kontrolu japonskej armády, ale ich cestu do Číny už musela schváliť armáda. V každom prípade, dievčatá boli oddelené od ich nevlastného otca a cez noc boli odvezené vojakmi nákladným autom do opusteného čínskeho domu. Tam ich vyzliekli a znásilnili. Po tomto „skrotení“ boli umiestnené spolu s tromi inými kórejskými dievčatami do opatery kórejsky hovoriacej ženy. Tá im dala japonské mená, Hak Sun sa stala Aiko. Ich pôvodná stanica útechy bola v Tiehbichene, ale ženy pravidelne nasledovali vojakov blízko frontu.

Ženy neboli platené, dostávali len minimum šiat a jedla. Hak Sun musela poskytovať nielen sexuálne služby, ale i spev a tanec, najmä pred útokmi. Rovnako ako v iných zaznamenaných prípadoch, ženy boli nútené sledovať dekapitáciu čínskych „špiónov“ – pravdepodobne aj na ich zastrašenie. Hak Sun neprepustili, ani keď ochorela na tuberkulózu. Zachránil ju napokon jeden

Kórejec s loďou, ktorý obchodoval so zlatými a striebornými mincami – profitujúci biznis v čase chaosu dostupných mien. Raz sa zastavil v stanici a uniesol ju do svojej záložne vo francúzskej koncesii Šanghaja. Tam sa vzali. Ku koncu vojny mali syna a dcéru. Hak Sun spomína i na to, ako počúvala Kim Kooa, ktorý bol na čele provizórnej kórejskej vlády, a hovoril o jeho nádeji na budúcnosť pre kórejských občanov. Neskôr ho muži kórejského prezidenta Syngmana Rheea prenasledovali domov a zavraždili ho. Hak Sun bola tiež na nejaký čas uväznená spolu s ďalšími Severokórejcami.

Jej manžel živil svoju rodinu tým, že sa stal armádnym dodávateľom. Ich vzťah sa pokazil. Keď sa opil, vyčítal jej minulosť ženy útechy a pripomínal jej, že bez neho by bola dávno mŕtva. Napokon umrel po Kórejskej vojne v stavebnej nehode. Aj jej dcéra umrela na cholera. Už sa nechcela znovu vydať, lebo sa bála ďalšieho pohrdania. Živila sa obchodovaním v rôznych častiach krajiny. Jej posledná rodinná zodpovednosť sa vytratila, keď sa jej desaťročný syn utopil počas plaveckého nešťastia.

Hak Sun vždy tvrdila, že jej hlavný cieľ nie je finančná kompenzácia, ale odhalenie tak dlho zakrývanej pravdy. Dokonca uvažovala nad samovraždou v cisárovej prítomnosti, aby tento cieľ dosiahla. Kórejské a japonské ženské združenia jej poskytli právne rady a pripravili súdny prípad ako praktickú alternatívu.

(citované v Hicks, 1994, str. 188-190)